

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΦΛΩΡΙΝΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Πτυχιακή Εργασία της φοιτήτριας:

Άϊτα Μαρίας (Α.Ε.Μ: 3476)

Θέμα εργασίας: <<Exemplum Olympicum: Μαρτυρίες του Ιερού Χρυσοστόμου για Ολυμπιακά αθλήματα & συντελεστές>> (το στάδιο, ο δίαυλος, ο δρόμος, το άλμα, η πάλη, οι αθλητές, οι παιδοτρίβες και οι αγωνοθέτες)

Υπεύθυνος καθηγητής: Αρχιμ. Ειρηναίος Ι. Χατζηεφραϊμίδης

Β' βαθμολογήτρια: Κλειώ Σέμογλου

Εξάμηνο: Η'

Ακαδημαϊκό έτος: 2015 – 2016

ΦΛΩΡΙΝΑ 2016

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΕΙΣΑΓΩΓΗσελ. 4
- ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ
- ΑΘΛΗΜΑΤΑ:σελ. 6
- Στάδιοσελ. 8
- Δίαυλοςσελ. 9
- Δρόμοςσελ.12
- Άλμασελ.17
- Πάλησελ.18
- ΠΡΟΣΩΠΑ (Πρόσωπα καίριας σημασίας κατά τη σωματική άθληση)
- Αθλητέςσελ.25
- Παιδοτρίβεςσελ.36
- Αγωνοθέτεςσελ.39
- ΕΠΙΛΟΓΟΣσελ.41
- ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑσελ.42
- ΠΑΡΑΡΤΗΜΑσελ.43

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία στηρίζεται στη μελέτη κειμένων θύραθεν και εκκλησιαστικών συγγραφέων, καθώς και άλλων σχετικών πηγών στις οποίες υπάρχουν μαρτυρίες των Πατέρων της Εκκλησίας μας (κυρίως μαρτυρίες του Ιερού Χρυσοστόμου) για την άθληση των νέων. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στους Ολυμπιακούς αγώνες, στα αθλήματα και στα άτομα που είχαν πρωταγωνιστικό ρόλο κατά την προετοιμασία και διεξαγωγή των αγωνισμάτων.

Το Θέατρο και το Στάδιο αποτελούσαν δύο πολύ σημαντικούς πόλους έλξης των ελεύθερων πολιτών, καθώς επίσης και δύο πολύ εκφραστικά σύμβολα της κοινωνικοπολιτικής ζωής των αρχαίων Ελλήνων, γεμάτα από την παρουσία των θεών και την λαμπερή εμπειρία της ιερότητας. Εδώ ο άνθρωπος, ψυχαγωγούμενος και παιδευμένος, αισθάνθηκε έντονα την αισθητική συγκίνηση και την κάθαρση, ενώ ο αθλούμενος βίωσε την αναγωγή του στο επίπεδο της αρμονίας και της χάριτος. Το ιδεώδες της καλοκαγαθίας αποτελεί πάντοτε το ζητούμενο κάθε ολοκληρωμένης μορφής παιδείας που έχει ως κέντρο τον άνθρωπο. Η γυμναστική για το σώμα και η μουσική για την ψυχή συνιστούσαν τους δύο άξονες της πλατωνικής παιδείας.

Σκοπός της εργασίας αυτής είναι η προσέγγιση του πανάρχαιου θεσμού των Ολυμπιακών και των άλλων πανελληνίων αγώνων, που πρώτη η Ελλάδα σε παγκόσμιο επίπεδο δημιούργησε και προέβαλε. Η προσέγγιση αυτή γίνεται μέσα απ' τις γραπτές μαρτυρίες, που έχουν ως σήμερα παραμείνει αναξιποίητες.

Οι Εκκλησιαστικοί Πατέρες αναφερόμενοι στον <<αγώνα των αθλητών του πνεύματος>>, έκαναν συχνά παραλληλισμούς με τους αθλητικούς αγώνες. Ιδιαίτερη ήταν η μνεία για τους Ολυμπιακούς αγώνες, τους οποίους πολύ συχνά έπαιρναν ως παράδειγμα. Χρησιμοποιώντας, δηλαδή, μεταφορικό λόγο ήθελαν να δηλώσουν πως <<ο ασκητής, ο μοναχός, ο ιερέας, ο καλός χριστιανός είναι για τους Πατέρες της Εκκλησίας ένας "αθλητής">>.

Θα ήθελα πριν κλείσω το σύντομο αυτό εισαγωγικό σημείωμα, να ευχαριστήσω τον καθηγητή μου Αρχιμ. Ειρηναίο Ι. Χατζηφραιμίδη και τους υπεύθυνους της βιβλιοθήκης του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης Φλώρινας για τη βοήθεια και την πολύτιμη συνεργασία τους που στάθηκε αποφασιστική για την συγγραφή αυτής της εργασίας.

ΑΘΛΗΜΑΤΑ

Τα αγωνίσματα, για τα οποία γίνονται και οι περισσότερες αναφορές στις μαρτυρίες των Εκκλησιαστικών Πατέρων του 4^{ου} και 5^{ου} αιώνα (συγκεκριμένα του Ιερού Χρυσοστόμου) είναι το στάδιο, ο δίαυλος, ο δρόμος, το άλμα και η πάλη.

Εστιάζοντας σε μία λεπτομερή περιγραφή των αγωνισμάτων μπορούν να γίνουν εμφανή τα χαρακτηριστικά εκείνα, τα οποία διαφοροποιούν κάποιο άθλημα από ένα άλλο, με βάση τον τρόπο και τον χώρο διεξαγωγής τους.

Η ετυμολογία της λέξης “αγών” αποκαλύπτει το έθιμο των Ελλήνων να συνδέουν σημαντικές συγκεντρώσεις με αθλητικές εκδηλώσεις. Κάθε φορά που γινόταν μία συνάθροιση, συνοδευόταν, σε γενικές γραμμές, από αθλητικές εκδηλώσεις. Αυτό ακριβώς στάθηκε και η αιτία για την καθιέρωση μεγάλων αγώνων, δηλαδή αθλητικών γιορτών, οι οποίες διοργανώνονταν σε τακτά χρονικά διαστήματα, σε κεντρικούς λατρευτικούς χώρους και ήταν άρρηκτα δεμένες με την λατρεία της από κοινού λατρευόμενης θεότητας¹.

Θρησκευτικός χαρακτήρας των αγώνων

Οι πανελλήνιες θρησκευτικές τελετές που λάμβαναν χώρα σε διάφορους τόπους, αρχικά, είχαν αφορμή διάφορα γεγονότα. Αργότερα, συνδέθηκαν με αγροτικές λατρείες, με τελετές της βλαστήσεως ή με την λατρεία κάποιου θεού ή ήρωα. Στις θρησκευτικές αυτές γιορτές καθιερώθηκε να τελούνται και αθλητικοί αγώνες. Οι αθλητές προσέρχονταν στο στίβο να αγωνιστούν για αληθινές αξίες ζητώντας την θεϊκή συνδρομή στην προσπάθειά τους. Η νίκη τους, πάλι, ήταν μία ευγενική προσφορά στο Θεό. Αυτή η σύνδεση θρησκείας και αγώνων παρουσίαζε την νίκη ως δώρο θεϊκό και οποιαδήποτε παραβίαση των κανόνων ενός τίμιου αγωνίσματος ήταν πράξη ανίερη και βλάσφημη.

Κανείς άλλος λαός στην αρχαιότητα δεν αγάπησε με τέτοιο πάθος τον αθλητισμό και δεν ανέπτυξε το αγωνιστικό πνεύμα σε τόσο υψηλό βαθμό, όσο οι αρχαίοι

¹ W. Decker, Ο αθλητισμός στην Ελληνική αρχαιότητα, σελ. 22.

Έλληνες. Η αγάπη τους για την άμιλλα κυριάρχησε σε όλες τις εκδηλώσεις της ζωής και της τέχνης τους. Πίστευαν ότι τα αθλήματα όχι μόνο ψυχαγωγούν, αλλά γυμνάζουν τόσο το σώμα όσο και το πνεύμα, συμβάλλοντας στην ανάπτυξη όλων των αρετών².

² ANNA MARANTH, ΟΛΥΜΠΙΑ & ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ, σελ. 105.

ΣΤΑΔΙΟ

Ήταν αγώνας δρόμου μήκους ενός σταδίου, περίπου διακόσια μέτρα και περιοριζόταν σε μία μόνο ημέρα. Οι αθλητές τερμάτιζαν χωρίς να επιστρέφουν στην αφετηρία, στην “άφεση” , όπως γινόταν με το δίαυλο³.

Στην αφετηρία, οι αθλητές, μόλις κληρωνόταν η διαδρομή εκκίνησής τους, μπορούσαν να στερεώσουν τα δάχτυλα των ποδιών τους στις ραβδώσεις των πέτρινων **βαλβίδων**. Σύμφωνα με μία διαδεδομένη **τεχνική εκκίνησης**, τέντωναν τους βραχίονες στο ύψος των ώμων και πρότασαν ελαφρά τον κορμό προς τα μπροστά. Η σύγχρονη **εκκίνηση** από σκυφτή θέση δεν συνηθιζόταν στην Αρχαιότητα⁴.

Στο τέρμα, ο τερματισμός επιβλεπόταν από τους **διαιτητές**. Οι **αθλητές** μπορούσαν να διατηρήσουν όλη τους την ταχύτητα μέχρι το τέρμα, αφού και μετά την γραμμή του τερματισμού είχαν στην διάθεσή τους επαρκή απόσταση για να κόψουν ταχύτητα⁵.

Η ελληνική λέξη “στάδιο” είναι ετυμολογικά συγγενής με την λατινική spatium <<ενδιάμεσος χώρος>>.

Το **στάδιο** ενώνει δύο απαραίτητα στοιχεία: έναν χώρο για τους **αθλητές** και έναν για τους **θεατές**, οι οποίοι αποτελούσαν την εστία του ελληνικού αθλητισμού. Η λειτουργική σύμπραξη τους αντικατοπτρίζεται στην εξέλιξη του οικοδομικού τύπου. Το σημαντικό κόστος, το οποίο συνεπαγόταν το χτίσιμο ενός σταδίου, εξηγεί την προσπάθεια να γίνεται όσο το δυνατόν εκμετάλλευση της φυσικής κατάστασης της περιοχής. Τις ιδανικές προϋποθέσεις πρόσφερε η εγγύτητα σε κάποια κοιλάδα. Επίσης, προτιμούνταν οι πλαγιές⁶.

³ Αρχιμ. Ειρηναίος Ι. Χατζηγεφραμίδης, Οι Ολυμπιακοί Αγώνες πριν την κατάργησή τους (393/426 μ.Χ.), σελ. 63.

⁴ W. Decker, Ο αθλητισμός στην ελληνική αρχαιότητα, σελ. 105 – 106.

⁵ W. Decker, όπως παραπάνω, σελ. 106 – 107.

⁶ W. Decker, όπως παραπάνω, σελ. 239.

ΔΙΑΥΛΟΣ

Ο διπλός δρόμος (δίαυλος, στην ουσία δίδυμος αυλός) ανήκει στο σύνηθες πρόγραμμα των αγώνων στην Ελλάδα. Ο δίαυλος ήταν αγώνισμα διπλού σταδίου, κατά το οποίο ο “διαυλοδρόμος” έτρεχε μέχρι το άκρο του σταδίου, έστριβε γύρω από την στήλη που ήταν εκεί, τον “καμπτήρα” και επέστρεφε από την άλλη πλευρά του σταδίου⁷. Το αγώνισμα υπαινίσσεται ο Χρυσόστομος όταν μνημονεύει τον “καμπτήρα”.

Ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος μνημονεύει τον δίαυλο στις εξής περικοπές:

<<Δεν θα υπήρχε κανένα όφελος για τους διαυλοδρόμους, χωρίς το βραβείο, όπως ακριβώς συμβαίνει και με την νηστεία, δηλαδή ποιο θα ήταν το κέρδος από τις πολλές στερήσεις, αν μετά με καθαρή συνείδηση δεν ήταν δυνατόν να απολαύσουν όλα τα αγαθά σε ένα τραπέζι>>⁸.

<<Ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος μαρτυρεί τον άθλο εκείνο που αναφέρεται στους δύσκολους καιρούς που πέρασε η Εκκλησία, αλλά αργότερα όλοι γνώρισαν τον αληθινό Θεό και προσκύνησαν και τίμησαν τον Υιό του Θεού, τον Μονογενή. Κάνοντας αναφορά για τα αγωνίσματα, μπορείς να μάθεις πολλά πράγματα γι’ αυτά, αλλά και για το πώς βλέπουν οι θεατές τον νικητή. Όσο μεγαλύτερα είναι τα στάδια των διαύλων, τόσο λαμπρότεροι γίνονται όλοι οι δρόμοι. Όσο μεγαλύτερα είναι τα σκάμματα, πιο θαυμαστά φαίνονται τα αγωνίσματα. Όσο η θλίψη μεγαλώνει κατά την διάρκεια του αγώνα, τόσο μεγαλύτερη υπομονή κατέχει. Όπως τότε και η βασανισμένη ψυχή του Αγίου μέσα στον χρόνο, έλαμπε περισσότερο από κάθε τι άλλο, χωρίς να γίνει τρόπαιο του διαβόλου. Αυτή είναι η μεγαλύτερη απόδειξη της δύναμης του Χριστού, συμβουλεύοντας τους πιστούς να περιμένουν πρόθυμοι τον κήρυκα του Θεού>>⁹.

<<Το τέλος του αγωνίσματος δεν έχει έρθει, ούτε και αυτό που περιμένουν να δουν. Δοξάζουν τον Θεό για να μπορέσουν να διοργανώσουν τον αγώνα και να είναι μεγαλύτεροι σε μήκος οι δρόμοι των διαύλων και να είναι πιο λαμπρά τα στεφάνια. Πώς λοιπόν, προκαλεί θλίψη στους περισσότερους, αφού από την μια εμείς

⁷ Ο δίαυλος προστέθηκε στους Ολυμπιακούς Αγώνες κατά την 14^η Ολυμπιάδα του 724 π.χ. Πausanias, Ελλάδος Περιήγησις, 5, 8, 6. Κατά τον H. Lee. Μία στήλη τοποθετούνταν στην αφετηρία και άλλη στο σημείο όπου γυρνούσε ο αθλητής. Κάθε δρομέας είχε την δική του στήλη γύρω από την οποία έπρεπε να γυρίσει.

⁸ PG 49, 197.

⁹ PG 50,669.

υποσχόμαστε δημόσια αμοιβή σε αυτούς που θα αναπηδήσουν και θα συμμετάσχουν στο χορό βραβεύοντας τον νικητή με στεφάνι, αφού γι' αυτό θεωρούμε άξιο τιμής του πράγματος αυτούς που υπερβαίνουν πολύ την αξία μας; Αλλά, λυπάσαι εδώ την απουσία και πως θα αναβληθεί εδώ ο αγώνας. Επικρατεί πολύ ησυχία, γαλήνη στην σωματική δύναμη. Γιατί αν η πόλη δεν έχει ούτε συγκέντρωση, ούτε αγορά, τίποτα δεν θα υπάρχει για μας>>¹⁰.

<<Λοιπόν, μη βλάπτεσαι από τους κόπους, μην υπολογίζεις τον ιδρώτα, μην αποκόπτεις άσκοπα μετά από τους αμέτρητους διαύλους όλο το μάταιο αγώνα. Γιατί ο Κύριος είδε τα κατορθώματά σου περισσότερο από ότι τον πόνο. Και αν εισδύεις σε ψυχρό ποτήρι, ούτε αυτό να παραμελήσεις. Και αν καταβάλεις <<οβολόν>>, και αν αναστενάξεις, μετά δέχεσαι όλη την προσοχή και θυμάσαι και ορίζεις αυτούς τους μεγάλους μισθούς>>¹¹.

<<Επειδή, πηγαίνεις και έρχεσαι αργά από τα σκάμματα και από τους μεγάλους σε μήκος διαύλους, παίρνεις δίκαια αυτή την δεξιότητα. Θεωρώντας λοιπόν αυτά εισέρχεσαι και αγωνίζεσαι>>¹².

<<Ο δρομέας εάν τρέξει δέκα διαύλους και αφήσει τον τελευταίο, χάνει τα πάντα. Εμείς αν εξουσιάζαμε τα καλά έργα, μετά θα χάναμε το θάρρος μας, θα χάναμε τα πάντα, θα καταστρέφαμε τα πάντα. Άκουσε το όφελος από αυτήν την συμβουλή. Να κάνεις φιλανθρωπίες και να έχεις πίστη και δεν θα σε εγκαταλείψουν. Όχι να κάνεις μία φορά, ούτε δύο, ούτε τρεις, ούτε δέκα, ούτε εκατό, αλλά για πάντα. Να μην εγκαταλείψεις και αυτές δεν θα σε εγκαταλείψουν>>¹³.

<<Ο δρομέας δεν αναλογίζεται πόσους διαύλους έχει περάσει, αλλά όσους του έχουν απομείνει. Και εμείς δεν πρέπει να σκεφτόμαστε όσα καλά έχουμε κάνει, αλλά όσα μένουν ακόμα να κάνουμε. Γιατί τι θα μας ωφελήσει εμάς η εκπλήρωση, όταν δεν προσθέτουμε το υπόλοιπο; Αυτοί που αγωνίζονται, προτού να φθάσουν επιδιώκουν να κερδίσουν. Γιατί ο αγωνιζόμενος, τρέχοντας βέβαια με τα πόδια επιδιώκει να προλάβει το υπόλοιπο σώμα, ώστε να φθάσει μπροστά και να τεντώσει τα χέρια του για να αποκτήσει κάτι περισσότερο στο δρόμο. Όμως, αυτό γίνεται με μεγάλη προθυμία. Πρέπει να τρέχει ο δρομέας με αυτόν τον ζήλο, με αυτήν την προθυμία, χωρίς να υποχωρήσει>>¹⁴.

¹⁰ PG 52, 612.

¹¹ PG 57, 36.

¹² PG 59, 188.

¹³ PG 62, 180.

¹⁴ PG 62, 271.

<<Φοβερά, μητέρα, όσα γίνονται στο στάδιο, κινδυνεύουν με θάνατο αυτοί που τρέχουν προς τον καμπτήρα. Βαδίζουνε προς αυτή την μισητή απόσταση και έχουν για τάφο το κατάλυμα αυτοί που πορεύονται>>¹⁵.

¹⁵ PG 64, 457.

ΔΡΟΜΟΣ

Το αγώνισμα του δρόμου¹⁶ μαρτυρεί ο Χρυσόστομος ως το ευκολότερο από τα άλλα αγωνίσματα. Αυτό, βέβαια, δεν αναιρεί τις δυσκολίες του αθλήματος, διότι και ο δρόμος είχε κόπο και ιδρώτες πολλούς. Κατά τον Χρυσόστομο οι δρομείς έδεναν την μέση τους για να τρέχουν ταχύτερα και να βαστιούνται καλύτερα. Οι δρομείς ασκούσαν τα χέρια και τα γόνατά τους για να τα ισχυροποιήσουν. Έπρεπε να έχουν ευαρμοστία μελών και να είναι ελαφριοί¹⁷. Να είναι νέοι, διότι, κατά τον Χρυσόστομο, εάν λευκανθούν τα μαλλιά τους, δεν μπορούν να τρέχουν όπως πρώτα. <<Τα πάντα στον αγώνα εξαρτώνται από το σώμα>> (PG 63, 64).

Οι παιδοτρίβες συμβούλευαν τους δρομείς να τρέχουν μέσα στην τροχιά που είχαν στον αγώνα δρόμου, να κρατούν ψηλά το κεφάλι και το βλέμμα, διότι, αν νεύουν κάτω, θα κουραστούν και θα πέσουν. Οι δρομείς, κατά τον Χρυσόστομο, όχι μόνο ζουν σύμφωνα με τους αθλητικούς νόμους, αλλά και δεν αποδέχονται τίποτα από αυτά που χαλαρώνουν την δύναμή τους.

Στον αγώνα δρόμου, ο δρομέας έπρεπε να τρέξει μέχρις εσχάτων, διότι <<εάν τρέξει δέκα διαύλους και αφήσει το τελευταίο, χάνει τα πάντα>>, όπως λέει ο Χρυσόστομος (PG 62, 180). Ο αθλητής, ακόμη και αν νικήσει όλους αλλά νικηθεί από τον τελευταίο, όλα του είναι ανώφελα. Η νίκη μπορεί να του διαφύγει για πολύ λίγο.

Οι δρομείς από την ίδια την αφετηρία του σταδίου (<<από των βαλβίδων αυτών>>) πηδούν μπροστά με χαρά και έπαρση, αλλά μετά κουράζονται και χαλαρώνουν. Το κίνητρο της νίκης ωθούσε τους δρομείς να μη κοιτούν πίσω, πόσους διαύλους διήνυσαν, αλλά μπροστά, στο τι έχουν ακόμη να διανύσουν, λέει ο Χρυσόστομος. Και αλλού λέει ότι, όταν φθάσουν στο τέλος του σταδίου και δουν πως πλησιάζουν στα βραβεία, τότε εντείνουν και επιτείνουν το τρέξιμο.

Ο Χρυσόστομος, τέλος, υπονοεί και άλλο αγώνισμα, ίσως μαραθώνιο: <<Ο δρομέας δεν βλέπει τίποτα από όσα συναντά, ούτε τα λιβάδια που περνά ούτε τους ξηρούς τόπους. Δεν βλέπει προς τους θεατές, αλλά προς το βραβείο. Δεν τον ενδιαφέρει αν οι θεατές είναι πλούσιοι ή φτωχοί, ούτε αν τον εμπαιζει κάποιος ή τον επαινεί ή τον υβρίζει ή του ρίχνει πέτρες ή του διαρπάζει το σπίτι. Ούτε και αν ακόμη δει τα παιδιά του ή την γυναίκα του ή στιδήποτε άλλο, δεν γυρίζει καθόλου

¹⁶ Ο δρόμος ήταν το πρώτο αγώνισμα στο οποίο καθιερώθηκαν έπαθλα.

¹⁷ Χρυσόστομος: <<Εάν κανείς άλλος, τουλάχιστον οι αθλητές ας σε μάθουν ότι το ισχρότερο σώμα είναι ισχυρότερο>> PG 60, 209.

πίσω για να δει. Για ένα μόνο νοιάζεται: να τρέχει και να πάρει το βραβείο. Δεν σταματά πουθενά, διότι, αν έστω και λίγο τεμπελιάσει, χάνει τα πάντα. Όχι μόνο δεν αφαιρεί τίποτα πριν από το τέλος, αλλά προπάντων τότε εντείνει το τρέξιμο>> (PG 63, 64)¹⁸.

Ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος μνημονεύει τον δρόμο στις εξής περικοπές:

<<Αυτοί που αγωνίζονται στα στάδια υπομένουν τους κόπους για να απολαύσουν το στεφάνι της νίκης. Από την μια είναι πολλοί οι κόποι του αγώνα και οι ιδρώτες, από την άλλη είναι μεγάλη η χαρά του βραβείου. Σε αυτό το πνευματικό χωρίο της Εκκλησίας φαίνεται η ευσέβεια του αγωνίσματος του δρόμου>>¹⁹.

<<Θέλεις να δεις αυτόν τον αθλητή; Δεν είναι για σας η πάλη με αίμα και σάρκα. Θέλεις να δεις αυτόν τον δρομέα; Όστε από την Ιερουσαλήμ μέχρι την Ιλλυρία να εκπληρωθεί το Ευαγγέλιο του Θεού. Θωρακισμένοι από πίστη. Θέλεις να δεις αυτόν τον αγωνιστή; Παρακολούθησε τον αγώνα. Θέλεις να δεις τον νικητή να βραβεύεται με στεφάνι; Λοιπόν, αποθηκεύεται για σένα το στεφάνι της δικαιοσύνης. Πάντα γίνεται μιμούμενος τον Αρχηγό. Και γιατί ο δικός μας Κυρίαρχος της περιουσίας έχει διαμορφώσει τα πάντα. Για ποιο λόγο είναι αυτά; Αυτά είναι για την δικιά μας σωτηρία. Ήταν ρίζα και έγινε κλήμα. Γιατί Εγώ είμαι το Αμπέλι, εσείς τα κλήματα>>²⁰.

<<Οποιοσδήποτε αθλητής, που είναι παλαιστής, δρομέας, πυγμάχος ή στρατιώτης που πολιορκεί τείχη ή μάχεται κατά ξηρά ή συνάπτει ναυμαχία, σε όποιο είδος μάχης και αν μετέχει, και μεγάλο ζήλο έχει και απρόσιτος είναι. Ένα σώμα καταλαμβάνει την Οικουμένη>>²¹.

<<Τι κάνεις άμυαλε άνθρωπε; Δεν είναι επιδέξιο σωματικής δύναμης το σώμα του δρομέα; Γιατί στο στάδιο αγωνίζεται με εσάς; Στον ουρανό αναμειγνύεται με τα πολιτικά, στον ουρανό τρέχει αγωνιζόμενος και στην γη δεν μπορεί τίποτα να κατέχει. Δεν βλέπεις αυτόν τον Ήλιο; Έχει περικυκλώσει με δεσμά από ακτίνες τον δρόμο, αλλά δεν μπορεί να τον έχει>>²².

¹⁸ Αρχιμ. Ειρηναίος Ι. Χατζηφραϊμίδης, Οι Ολυμπιακοί Αγώνες πριν την κατάργησή τους (393/426 μ.Χ.), σελ. 64, 65, 66.

¹⁹ PG 60, 739.

²⁰ PG 52, 804.

²¹ PG 61, 573.

²² PG 62, 370.

<<Επομένως, η εκπαίδευση είναι σωματική άσκηση. Ισχυροποιεί τον αθλητή, τον καθιστά ακατανίκητο στον αγώνα και ακαταμάχητο στους πολέμους. Λοιπόν, τέτοια είναι όλη η ανατροφή του παιδιού και τέτοια θα είναι. Όστε πρέπει να περιμένουν τίμια και με ευχαρίστηση το τέλος ειρηνικά. Και μη θαυμάσεις τους γλυκούς καρπούς, αν είναι σκληροί. Επειδή και στα δέντρα από την μία ο φλοιός είναι σχεδόν σκληρός, από την άλλη οι καρποί είναι γλυκοί. Αλλά, κράτα αυτό από αυτήν την σκέψη. Αν, λοιπόν, πρέπει τέτοια να περιμένουν, γιατί λυπάστε; Υπομένετε τα θλιβερά και αποκλείετε τα αγαθά; Αν πρέπει να υπομένετε τα δυσάρεστα, να υπομένετε, λοιπόν, χωρίς να αποκλείετε την ανταπόδοση>>²³.

<<Ο πρόδρομος, δηλαδή ο προπορευόμενος των "συνδρομέων" του, ονομάζεται Πρόδρομος, όπως ακριβώς ο Ιωάννης του Χριστού. Και δεν είπε άδοξα να εισέλθει, αλλά όπου υπάρχει ο Πρόδρομος εισέρχεται για εμάς. Μακάρι να προφθάσουμε. Γιατί όταν υπάρχει μεγάλη απόσταση ο πρόδρομος οφείλει να βρίσκεται στην μέση σε σχέση με όσους τον ακολουθούν. Επειδή είναι ο πρόδρομος. Γιατί ο πρόδρομος και όσοι τον ακολουθούν σε αυτή την διαδρομή, από την μια πρέπει να τους οδηγεί, από την άλλη να τους προφθάνει>>²⁴.

<<Γιατί όπως ακριβώς ο δρομέας αν δεν καταστρέφει τα πόδια του, δεν τον εμποδίζει τίποτα για να αγωνιστεί στον αγώνα δρόμου. Έτσι, και ο Ευαγγελιστής εάν δεν καταστρέφει τη γλώσσα του, δεν υπάρχει κάτι να τον εμποδίζει>>²⁵.

<<Γιατί, για τα χέρια και τα γόνατα του σώματος δεν λέγεται κάτι. Ούτε για τους δρομείς, ούτε για τους παγκρατιαστές λέγεται κάτι, αλλά για τη δύναμη των εσωτερικών σκέψεων>>²⁶.

<<Βλέπεις όλη την προθυμία που έχουν αυτοί που κηρύττουν πρώτοι τον λόγο, για να μην προξενήσουν την φιλονικία; Και εκείνοι δεν μιλούν αν δεν είναι μόνο οι Ιουδαίοι και δεν βρίσκονται στην συναγωγή>>²⁷.

²³ PG 63, 209.

²⁴ PG 63, 92.

²⁵ PG 62, 371.

²⁶ PG 63, 626.

²⁷ PG 60, 209.

<<Όταν ήμασταν νέοι γυμναζόμασταν, όταν ήμασταν νέοι νηστεύαμε, τώρα έχουμε γεράσει. Τώρα πολύ περισσότερο πρέπει να επαυξάνουμε την προσοχή. Μη μετράς τα παλιά κατορθώματα, φέρσου νεανικά και ώριμα περισσότερο τώρα. Γιατί αυτός φαίνεται να έχει αυτό το σωματικό παράστημα του δρομέα, επειδή παλιά ήταν, όμως όχι πλέον, αφού δεν μπορεί να τρέξει όπως τότε, γιατί το σώμα του δεν είναι κατάλληλο για το αγώνισμα>>²⁸.

<<Ποτέ μην επιχειρήσεις να γλιστρήσεις και μην πέσεις για να συνεχίσεις να τρέχεις. Ψηλά το κεφάλι, ψηλά το βλέμμα. Γι' αυτό και οι δάσκαλοι της γυμναστικής παρακινούν αυτούς που τρέχουν. Έτσι, διατηρείται η δύναμη. Αν δεν κοιτάζεις κάτω, αν δεν πέσεις, αν δεν βγεις από την θέση σου. Κοίταζε πάνω, όπου βρίσκεται το βραβείο. Αυτή η όψη του βραβείου κάνει μεγαλύτερο τον σκοπό. Μην αφήσεις να αισθανθείς τους κόπους ή την θλίψη, κάνε το μήκος της διαδρομής να φαίνεται μικρό>>²⁹.

<<Να μμηθείς αυτούς και εσύ, περισσότερο και μεγαλύτερο να δείξεις ζήλο. Γιατί δεν είναι ίσο το βραβείο. Είναι πολλοί αυτοί που σε εμποδίζουν. Να ζεις σύμφωνα με τους νόμους. Είναι πολλά αυτά που αφήνουν ελεύθερη την δύναμη. Κάνε το πόδι το καλύτερο μέρος του σώματός σου. Γιατί είναι δυνατόν. Γιατί δεν είναι από την φύση, αλλά από προτίμηση>>³⁰.

<<Ο αθλητής αν δεν φανεί ένδοξος και αν νικήσει όλους, αλλά νικηθεί από τον τελευταίο, δεν είναι ανώφελα αυτά που έχει κάνει; Τέτοιοι είναι από την μία οι λαμπροί και οι αλαζόνες που προσπέρασαν τα εμπόδια, όμως από την άλλη μετά από αυτά αποκλείστηκαν και έγιναν νωθροί. Διότι και το βραβείο στερήθηκαν και από τον Κυρίαρχο δεν αναγνωρίστηκαν>>³¹.

<<Αυτό που είπε κάποιος, δηλαδή δήλωσε κάτι, ότι αυτό που πρέπει να κάνει είναι να κοιτάζει μπροστά. Αυτός λοιπόν, ως τώρα ήταν αυτός που τελούσε τους αγώνες και ποτέ δεν έλειπε από τον αγώνα το κατόρθωμα της ανδρείας. Και αν σταματούσε ο δρομέας χωρίς να προφτάσει, ο άλλος πίστευε ότι έτσι απομακρύνεται από το τέρμα χωρίς να σταματήσει να τρέχει. Αυτό λοιπόν, πρέπει πάντα να σκεφτόμαστε, ακόμα και αν καταφέρουμε να κάνουμε χιλιάδες αγαθά>>³².

²⁸ PG 63, 64.

²⁹ PG 62, 272.

³⁰ PG 62, 271.

³¹ PG 63, 170.

³² PG 62, 271.

<<Αυτό κάνουν και οι δρομείς. Όταν φθάσουν προς το τέλος του σταδίου, τότε περισσότερο επιταχύνουν στον δρόμο αποδεικνύοντας ότι πλησιάζουν στο τέλος και αξίζουν το βραβείο>>³³.

<<Αυτό κάνουν και οι δρομείς. Όταν δουν τους εαυτούς τους να πλησιάζουν το βραβείο, τότε περισσότερο επιταχύνουν στο δρόμο. Το ίδιο και οι αθλητές, μετά από χιλιάδες αγωνίσματα και πάρα πολλές νίκες, όταν πλησιάσουν το στεφάνι, τότε διέρχονται μεγαλύτερο διάστημα και επιταχύνουν με περισσότερο ζήλο>>³⁴.

³³ PG 53, 273.

³⁴ PG 55, 519.

ΑΛΜΑ

Για να γίνει το άλμα ο αθλητής τέντωνε τα σκέλη του. Έπρεπε δε να γίνεται μέσα στα όρια. Υπήρχαν άλματα <<θοά>>, γρήγορα, <<πυκνά>>, που επαναλαμβάνονταν συχνά, και <<κούφα>>, ελαφρά. Τα πόδια, επίσης, έπρεπε να είναι ελαφρά. Το άλμα μπορούσε να καταστήσει κάποιον ανίκανο. Το άθλημα μαρτυρείται και από τον Χρυσόστομο, όταν μεταφορικά αναφέρει την φράση <<υπέρ τα σκάμματα πηδάν>>. Με αυτό δηλώνεται και σήμερα το αποκαλούμενο σκάμμα επάνω από το οποίο πηδούν οι αθλητές³⁵.

Ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος μνημονεύει το άλμα στις εξής περικοπές:

<<Και όμως, ο νόμος αυτό το θεωρούσε δυνατόν, “οφθαλμόν αντί οφθαλμού κελεύων, και όδοντα αντί οδόντος εκκόπτειν”, χωρίς να θεωρείται παραβίαση του νόμου. Αλλά, τόσο μορφωμένος ήταν αυτός, ώστε όχι μόνο δεν παρέβαινε το νόμο, αλλά οι περισσότεροι θεωρούσαν ότι υπερβάλλει και “υπέρ τα σκάμματα πηδάν”. Γιατί δεν πίστευε ότι μπορεί να είναι αρκετή η ανδρεία, αν δεν ήταν υπεράνω των διαταγών>>³⁶.

³⁵ Αρχιμ. Ειρηναίος Ι. Χατζηγεφραϊμίδης, Οι Ολυμπιακοί Αγώνες πριν την κατάργησή τους (393/426 μ.Χ.), σελ. 67.

³⁶ PG 55, 86.

ΠΑΛΗ

Κατά τον Χρυσόστομο, οι αγώνες άρχιζαν με την σάλπιγγα. Πριν από το αγώνισμα οι αθλητές έπρεπε να κάνουν εγκράτεια στο φαγητό. Οι αθλητές εισέρχονταν γυμνοί, φορώντας μόνο ένα διάζωμα, χωρίς περιττά πράγματα, αλειμμένοι με λάδι, για να γλιστρούν, και κουρεμένοι, για να μην τους πιάνουν από τα μαλλιά. Πάλευαν όχι όπως νόμιζαν οι πολλοί, αλλά όπως νόμιζε ο δάσκαλός τους. Αλλιώς θα ζημίωναν οι ίδιοι.

Για να εμποδιστεί η μανία των θεατών, στον χώρο όπου αγωνίζονταν, έμπηγαν μυτερούς πασσάλους, <<σκόλοπας>>, και τοποθετούσαν γύρω σχοινιά. Οι παλαιστές ήταν νέοι και σφριγηλοί και έτσι, πριν από την επίδειξή τους κατά την πάλη, τους θαύμαζαν οι θεατές λόγω της ευεξίας των μελών του σώματος.

Κατά την πάλη υπήρχαν τα <<άμματα>>³⁷ ή λαβές, που επιτρέπονταν σε όλο το σώμα και τα <<σκιρτήματα>>, τα τινάγματα των αθλητών. Όταν, λόγω της βίας που προκαλούσαν οι περιπλοκές στην πάλη <<τα άμματα>>, εκσφενδονίζονταν προς τον όχλο που στεκόταν έξω και από γύρω, καθότι ο χώρος ήταν στενός, χωρίζονταν και επανέρχονταν στον τόπο του αγώνα. Επανερχόμενοι, όμως, δεν συμπλέκονταν σε όρθια στάση. Έπρεπε να λάβουν εκείνη την στάση, την οποία είχαν όταν χωρίστηκαν.

Κατά την διεξαγωγή του αγωνίσματος εφαρμόζονταν διάφορες τεχνικές. Η πάλη απαιτούσε μεγάλη προσπάθεια. Ο Χρυσόστομος λέει ότι πολλοί παλαιστές, μολονότι νικήθηκαν, μάχονται εκ νέου και επανορθώνουν την ήττα τους. Ακόμη και αν στεφανωθούν διότι νίκησαν μόνο σε μία πάλη, δεν στεφανώνονται πάλι, εάν πέσουν κάτω.

Κατά τον Χρυσόστομο, ήταν χαρακτηριστικό γενναίου παλαιστή και η νίκη του καθίστατο λαμπρότερη, όταν σήκωνε ψηλά <<επί μετεώρου>> τον αντίπαλο και τον χτυπούσε καταγής. Άλλωστε, αυτός είναι ο σκοπός, για τον οποίο παλεύει ο αθλητής: το στεφάνι της νίκης.

Μετά από τα μύρια τεχνάσματα στην πάλη και τις νίκες, όταν παλεύουν την πάλη για το στεφάνι, αγωνίζονται περισσότερο προκειμένου να πάρουν το στεφάνι και με αυτό να φύγουν. Και αν ακόμη ηττηθούν μύριες φορές, αλλά αντέξουν την πάλη που γίνεται για το στεφάνι, δεν τους στερούμε από τα εγκώμια για την νίκη, εξαιτίας όσων συνέβησαν πρωτύτερα.

³⁷ <<άμματα>>: από το ρήμα <<άπτομαι>>, <<πιάνω>>, ήταν δηλαδή οι λαβές των αθλητών κατά το αγώνισμα της πάλης.

Κάθε παλαιστής, κατά τον Χρυσόστομο, φυλάγεται και πρέπει να είναι ευχαριστημένος εάν δεν πέσει. Έχει αβεβαιότητα για την έκβαση του αγώνα, διότι μπορεί και να ηττηθεί. Εάν δεν ανατρέψει τον αντίπαλο, δεν έχει νικήσει. Δεν μπορεί, όμως, να νικήσει, αν δεν ρίξει κάτω και ξαπλώσει τον αντίπαλο. Μόνο αυτός που τον πατά κάτω από τα πόδια του, έχει πρόδηλη την νίκη³⁸.

Ο Χρυσόστομος γράφει ότι οι παλαιστρες χαρίζουν στα σώματα ανδρεία και γνώση της αθλητικής τέχνης. Ο δε παλαιστής, πηγαίνοντας στην παλαίστρα, αποκτά περισσότερη εμπειρία στην πάλη.

Οι Πατέρες μαρτυρούν ότι στην εποχή τους, όπως και στην παλαιότερη, γινόταν κλήρωση μεταξύ των παλαιστών για να συγκροτηθούν οι ομάδες των ανταγωνιστών. Ο Χρυσόστομος λέγει ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Αντιοχείας³⁹, εκτός από τον κότινο, ήταν σχεδόν πανομοιότυποι με τους της Ολυμπίας⁴⁰.

Αλλού κάνει την εξής υπόθεση: <<έστω ότι υπάρχει ένας ανταγωνιστής και είναι δύο αθλητές που πρόκειται να παλέψουν μαζί του. Από αυτούς τους δύο ο ένας από την γαστριμαργία του είναι κατεστραμμένος, παραμελημένος, εξασθενημένος και αποχαυνωμένος. Αντίθετα ο άλλος είναι σπουδαίος και εύρωστος. Περνά τον καιρό του στις παλαίστρες, με πολλές ασκήσεις και επιδεικνύει μεγάλο ζήλο για την άθληση. Εάν, λοιπόν, διαγράψεις τον ανταγωνιστή, ποιον έβλαψες από αυτούς; Μήπως τον οκνηρό και αμελή ή τον δραστήριο που έχει τόσο κουραστεί; Προφανώς τον δραστήριο. Διαγράφοντας τον ανταγωνιστή, αδίκησες τον έναν εξ αιτίας του οκνηρού. Αντίθετα, εάν παραμείνει ο ανταγωνιστής, ο οκνηρός δεν παθαίνει τίποτα εξ αιτίας του δραστήριου. Κατέπεσε εξ αιτίας της δικής του οκνηρίας>>⁴¹.

Οι αθλητές δεν κάνουν τίποτα άλλο παρά να επαναλαμβάνουν τις κινήσεις και την πρακτική που θα εφαρμόζαν σε μία πολεμική αναμέτρηση. Τα αγωνίσματα δεν είναι παρά η αναπαράσταση της μάχης μεταξύ δύο αληθινών αντιπάλων. Τα χτυπήματα είναι βίαια και ακαριαία, επιφέροντας τρώσεις και έντονους

³⁸ Στην πάλη υπήρχαν και αθέμιτα μέσα.

³⁹ Ο Ιερός Πατέρας, όταν κάνει λόγο για Ολυμπιακούς Αγώνες, δεν αναφέρεται στους της Ολυμπίας, αλλά στους της Αντιοχείας.

⁴⁰ Στους Ολυμπιακούς της Αντιοχείας ως βραβείο δίνονταν φύλλα δάφνης. Χρυσόστομος, PG 51, 125. 54, 386. Σε αυτούς τους αγώνες υπήρχε και το πρυτανείο, όπως στην Ολυμπία. Γενικά οι διοργανωτές των <<Ισολυμπίων>> ή <<Ισοπυθίων>> επικαλούνταν ότι είχαν αντιγράψει πιστά το πρόγραμμα των αυθεντικών αγώνων. Γεγονός πάντως ήταν ότι, παρά τις σημαντικές διαφορές, οι ομοιότητες ήταν εντυπωσιακές ως προς τα βραβεία, την κατάταξη των αθλητών κατά ηλικίες, την διοικητική δομή, ακόμη και τους τίτλους των αξιωματούχων.

⁴¹ Αρχιμ. Ειρηναίος Ι. Χατζηφραϊμίδης, Οι Ολυμπιακοί Αγώνες πριν την κατάργησή τους (393/426 μ.Χ.), σελ. 67, 68, 69, 70, 71, 72.

τραυματισμούς. Οι συναγωνιστές είναι αποφασισμένοι να κατατροπώσουν τον αντίπαλο, αναδεικνύοντας έτσι την σωματική τους γενναιότητα, η οποία είναι αυτή που θα τους αναδείξει ήρωες στο πεδίο της μάχης⁴².

Ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος μνημονεύει την πάλη στις εξής περικοπές:

<<Καταπιέζω το σώμα μου. Αυτό, όμως, και χωρίς καταδίωξη είναι δυνατόν να επιτευχθεί. Όσον αφορά την φροντίδα της σάρκας να μην κάνετε κάθε επιθυμία της. Και πάλι, όταν υπάρχει διατροφή και σκεπάσματα, αυτά μας είναι αρκετά. Γι' αυτό και η καταδίωξη δεν είναι απαραίτητη. Και τους εύπορους δε συνέτιζε, λέγοντας: Όσοι επιθυμούν να πλουτίσουν, μπαίνουν στον πειρασμό. Αν λοιπόν και εμείς εξασκήσουμε τους εαυτούς μας με αυτόν τον τρόπο, όταν εισέλθουμε στον αγώνα θα νικήσουμε και χωρίς καταδίωξη πολλά βραβεία μπορούμε να λάβουμε. Όμως, χωρίς να υποτάσσουμε το σώμα και να ευχαριστηθούμε την ζωή>>⁴³.

<<Γιατί αυτό δεν είναι του στρατιώτη, αλλά του ταραχοποιού. Όμως μόνο όταν η καλή σάλπιγγα που είναι ευσεβής ακουστεί σωστά και περιφρονήσει την ψυχή και εμβαθύνει με μεγάλη προθυμία στον αγώνα, θα ρίξει την φάλαγγα των αντιπάλων, θα κατακόψει το πρόσωπο του διαβόλου, στήνοντας το τρόπαιο>>⁴⁴.

<<Γιατί τώρα κάποιος από εμάς και πολλοί από αυτούς που πενθούν, τρέφουν μακριά μαλλιά, εκείνος όμως απορεί. Γιατί; Αυτοί που πενθούν επιδιώκουν να παρουσιάσουν το αντίθετο σχήμα από την κατάσταση. Λοιπόν, όπου σέβονται τα μακριά μαλλιά, είναι σημάδι πένθους το να τα κουρέψουν. Πέταξε όμως τα ενδύματα για να φανεί το σώμα, το οποίο από την μια θρηνεί το πάθημα, από την άλλη απογυμνώνεται η αλήθεια, και στον αγώνα, λοιπόν, παρατάσσεις τον εαυτό σου για να φανεί ο γυμνός αθλητής που εμπλέκεται με τον αντίπαλο>>⁴⁵.

<<Γιατί παντού επιδιώκεται το αντίθετο σχήμα από αυτό που πενθούν. Πέταξε τα ενδύματα, από την μια το σώμα να αφαιρέσει το πάθημα, από την άλλη να απογυμνωθεί η ανδρεία. Απογυμνώνεται το ένδυμα, για να εμπλακεί ο γυμνός αθλητής με τον αντίπαλο, και χωρίς καμία αντίρρηση μετά τον αγώνα της πάλης να βραβευτεί με δικαιοσύνη. Απογυμνώνεται το ένδυμα, για να φορέσει την δικαιοσύνη>>⁴⁶.

⁴² Κωνσταντίνα Γογγάκη, Οι αντιλήψεις των αρχαίων Ελλήνων για τον αθλητισμό, σελ. 51.

⁴³ PG 61, 112.

⁴⁴ PG 63, 52.

⁴⁵ PG 64, 537.

⁴⁶ PG 56, 574.

<<Επομένως, είναι επικίνδυνα τα θηρία, επειδή αν επιτεθούν σε αυτούς που πυγμαχούν, εκείνοι θα προσπαθήσουν να διαφύγουν, αφήνοντας πίσω τους στο στόμα των θηρίων τα δέρματα που τους περιέβαλαν. Λοιπόν, τρώνε τα δέρματα για να καθησυχάσουν την οργή τους>>⁴⁷.

<<Γιατί χρειαζόταν να έχει περιττά πράγματα και να παλεύει με τον ανταγωνιστή, μολοντί μπορούσε χωρίς να παλεύει, να αποκτήσει το τρόπαιο με τον αγώνα της πάλης και να αρπάξει το βραβείο>>⁴⁸.

<<Όπως ακριβώς, εκεί στο στάδιο πολλοί από αυτούς που παραβρίσκονται δεν στεφανώνονται, αλλά το στεφάνι πάει σε έναν και δεν αρκεί το να κατεβαίνεις στον αγώνα, ούτε το να αλείφεις με λάδι και να παλεύεις. Έτσι και εδώ δεν αρκεί το να πιστεύεις και να αγωνίζεσαι με τύχη, αλλά αν δεν κάνουμε κάτι, ώστε μέχρι το τέλος να δοθεί η ευκαιρία, να είναι αλειμμένοι με λάδι οι ίδιοι και να φθάνουν κοντά στο βραβείο, ούτε εσείς είστε πλέον>>⁴⁹.

<<Δεν αρκεί να εισέλθει στον αγώνα, ούτε αν αλειφθεί με λάδι, ούτε αν παλέψει, αλλά αν δεν φυλάξει όλους τους νόμους του αγώνα και για τα τρόφιμα και για την σωφροσύνη και για την σεμνότητα και για την πάλη και αν δεν ξεπεράσει όλα όσα ταιριάζουν στους αθλητές, ποτέ δεν θα στεφανωθεί>>⁵⁰.

<<Πώς, λοιπόν, δεν είναι παράλογο στις άλλες τέχνες να βλέπουν μόνο τον δάσκαλο, εδώ, όμως, να κάνουν το αντίθετο; Και όμως, δεν ισούται η τιμωρία. Γιατί εκεί, αν ακούν τις αποφάσεις των πιο παλιών και όχι των δασκάλων, στην πάλη θα υπάρχει τιμωρία>>⁵¹.

⁴⁷ PG 56, 172.

⁴⁸ PG 60, 506.

⁴⁹ PG 61, 189.

⁵⁰ PG 62, 619.

⁵¹ PG 58, 666.

<<Και όμως, έξω από τον αγώνα τίποτα σπουδαίο δεν απολάμβανε ο αγωνιζόμενος από τον θεατή, όπως το να βοηθήσει εκείνον και να θαυμάσει αυτά που έχει κάνει και να τον βοηθήσει να νικήσει. Ο θεατής διαφωνούσε με τους άλλους για το ποιος είναι καλύτερος αθλητής. Όμως, το να κατέβει στο στάδιο και να επιθυμεί το χέρι και να πληγώνει το πόδι του αντιπάλου ή στιδήποτε άλλο παρόμοιο να αποδείξει, αυτά δεν είναι θεμιτά. Γιατί εκείνοι που παίρνουν θέση στον αγώνα από την αρχή, στερεώνουν μυτερούς πασσάλους και τους περιβάλλουν με σχοινιά, για να εμποδιστεί η μανία των θεατών>>⁵².

<<Λοιπόν, οι κριτές διοργανώνουν τον αγώνα και θεωρούν ότι είναι μεγαλύτερος ο ανταγωνισμός όταν οδηγούν μέσα στον αγώνα και στα σκάμματα νέους αθλητές και γυμνασμένους, ώστε να επιδεικνύουν στον αγώνα την θαυμάσια και καλή σωματική κατάσταση που έχουν στους θεατές. Όχι όμως μόνο εδώ, αλλά παντού>>⁵³.

<<Λοιπόν, μάθαμε εδώ ήδη για τις λαβές εκείνου, άλλοτε είναι βλαβερός, άλλοτε μπορεί εύκολα να επηρεάσει εμάς, για να μην πάθουμε από τους ξένους, ούτε να προξενήσουμε σύγχυση σε αυτούς που βρίσκονται στον αγώνα και σε αυτούς που βλέπουν τα αγωνίσματα, αλλά ανάμεσα σε εμάς και σε αυτούς επιδιώκουμε να μάθουμε τις μεθόδους, έπειτα να ανυψωθούμε με θάρρος στα αγωνίσματα έναντι του αντιπάλου>>⁵⁴.

<<Γιατί βλέπει τον εαυτό του και τα σκάμματα και τους μεγάλους σε μήκος διαύλους και τις λαβές του αντιπάλου και τις νόμιμες δεξιότητές του. Αυτά λοιπόν, τα παρακολουθούν οι θεατές, εισέρχεται και αυτός να αγωνιστεί έτσι και να απαλλαγεί από τις θεότητες>>⁵⁵.

<<Βλέπεις τις λαβές αν θέλεις. Εξετάζεις προσεκτικά από παντού, οχυρώνεις τον εαυτό σου. Δεν είναι η διαμάχη μόνο προς τον συκοφάντη, αλλά και προς τις δυνάμεις του αντιπάλου. Πώς, λοιπόν, να παλέψουμε με το σκοτάδι; Να γίνουμε φως. Πώς να αντισταθούμε στην πονηριά; Να γίνουμε τίμιοι. Γιατί η τιμιότητα είναι εμπόδιο για την πονηριά και το φως απομακρύνει το σκοτάδι>>⁵⁶.

⁵² PG 54, 587.

⁵³ PG 50, 618.

⁵⁴ PG 49, 228.

⁵⁵ PG 59, 188.

⁵⁶ PG 62, 160.

<<Αυτός, λοιπόν, είναι ο υπαίτιος. Όμως, ο ίδιος περισσότερο από το να κατηγορεί τον εαυτό του, διορθώνει την κατάσταση, γιατί δεν αρκεί η κατηγορία όταν είναι δυνατόν να επανορθώσει την ήττα του. Θρηνείς; Έπαθες συμφορές; Μπορείς να γυρίσεις πίσω, να επανορθώσεις, ακόμα στέκεσαι στο στάδιο, ακόμα στέκεσαι στο θέατρο. Δεν βλέπεις πόσοι από αυτούς που αγωνίζονται, ύστερα επανορθώνουν την ήττα; Μονάχα μην τα παρατήσεις με την θέλησή σου>>⁵⁷.

<<Άλλωστε, αυτός είναι ο σκοπός στα αγωνίσματα των Ολυμπιακών αγώνων, το στεφάνι της νίκης. Όπως και στην νηστεία ο σκοπός είναι η καθαρή κοινωνία. Όμως, αν δεν κατορθώσουμε ούτε αυτό τις ημέρες αυτές, άσκοπα και μάταια κομματιάζουμε τους εαυτούς μας, αστεφάνωτοι και χωρίς βραβείο αναχωρούμε από το σκάμμα της νηστείας>>⁵⁸.

<<Και για τους κυβερνήτες πλοίου, ακόμα και αν υπομένουν αμέτρητα ναυάγια, όταν σκοπεύουν να καταλύσουν στο λιμάνι, αν καταπλέουν τα εμπορικά πλοία που είναι γεμάτα με φορτία, αρνούνται να διαπραγματευτούν για τα κατεστραμμένα, αποκρύπτουν τα προηγούμενα αποτελέσματα. Και πάλι για τους αθλητές, ακόμα και αν πιο μπροστά ηττηθούν μύριες φορές, αλλά νικήσουν στην πάλη που γίνεται για το στεφάνι, δεν τους στερούμε από τα εγκώμια για την νίκη, εξαιτίας όσων συνέβησαν πρωτύτερα>>⁵⁹.

<<Και εσύ βλέπεις τον δάσκαλο της γυμναστικής, τον καλότυχο Παύλο, ο οποίος μετά από αμέτρητες νίκες κάθεται τώρα έξω από το σκάμμα. Γι' αυτήν την ζωή λέω. Να αγωνίζεστε, φωνάζει σε εμάς και κραυγάζει μέσα από τις Επιστολές, όταν βλέπει να κατέχονται από οργή και από αδικήματα και να πνίγονται από τα παθήματα. Εάν ο εχθρός σου πεινάει, δώσε ψωμί σε αυτόν. Άλλωστε, ο δάσκαλος της γυμναστικής λέει ότι αν κάνεις αυτό, δηλαδή σώσεις τον αντίπαλό σου, τότε και αυτός γίνεται ευνοϊκός απέναντί σου>>⁶⁰.

<<Μην αφήσεις τον σκοπό των αγωνισμάτων, αλλά επίστρεψε πίσω στον αγώνα δρόμου. Όπως ακριβώς σκοπεύει να κάνει αυτός που μετέχει σε αγώνα παγκρατίου, έπειτα από πολλά τραύματα παραμένει ανέκφραστος και χωρίς να μπορεί να αντισταθεί, λοιπόν, απαιτεί να κόψει τα χέρια του αντιπάλου και έτσι τον χτυπάει,

⁵⁷ PG 60, 187.

⁵⁸ PG 56, 139.

⁵⁹ PG 51, 120.

⁶⁰ PG 51, 180.

χωρίς να χρειάζεται οι άλλοι να ψηφίσουν να κόψει τα χέρια του αντιπάλου ως απόδειξη για την νίκη>>⁶¹.

<<Ο αθλητής πηγαίνοντας στο γυμναστήριο γίνεται καλύτερος. Ο παλαιστής πηγαίνοντας στην παλαίστρα αποκτά περισσότερη εμπειρία στην πάλη. Ο γιατρός πηγαίνοντας στον δάσκαλο γίνεται καλύτερος και βλέπει περισσότερα και μαθαίνει περισσότερα>>⁶².

<<Δεν βλέπετε τους αθλητές των Ολυμπιακών αγώνων που στέκονται στο καταμεσήμερο μέσα στο σκάμμα σαν σε καμίνι και επάνω στο γυμνό σώμα τους δέχονται τις ακτίνες του ήλιου; Είναι σκληροί σαν χάλκινα αγάλματα. Παλεύουν με τον ήλιο, το νέφος της σκόνης και τον πνιγηρό καύσωνα, μόνο και μόνο για να στεφανώσουν με φύλλα δάφνης το κεφάλι τους που ταλαιπωρήθηκε τόσο πολύ. Εσείς όμως, δεν θα στεφανωθείτε με στεφάνι δάφνης, αλλά στεφάνι δικαιοσύνης είναι το βραβείο της υπακοής>>⁶³.

<<Στους Ολυμπιακούς αγώνες εκλέγεται με κλήρο η αρμοδιότητα του καθενός, ο ένας παίρνει αυτόν για αντίπαλο, ο άλλος εκείνον. Έτσι και εδώ. Όμως, φαινομενικά πρέπει να γίνεται η εκλογή και για το κανονικό και το Εκκλησιαστικό κλήρο. Γιατί για τον καθένα έχει μοιράσει ο Θεός>>⁶⁴.

⁶¹ PG 50, 611.

⁶² PG 60, 218.

⁶³ PG 51, 125.

⁶⁴ PG 64, 881.

ΠΡΟΣΩΠΑ

(Πρόσωπα καίριας σημασίας κατά τη σωματική άθληση)

Όπως σε κάθε εποχή, έτσι και κατά την Αρχαιότητα, δεν θα μπορούσαν να υφίστανται αθλητικές διοργανώσεις δίχως τα πρόσωπα που είχαν πρωταγωνιστικό ρόλο κατά την διεξαγωγή, αλλά και κατά την προετοιμασία τους.

Βεβαίως, τα συγκεκριμένα πρόσωπα, οι συντελεστές ή οι πρωταγωνιστές των αγώνων, δεν ήταν μόνο οι αθλητές. Σπουδαία ήταν και η συμβολή των παιδοτρίβων και των αγωνοθετών. Ο ρόλος τους ήταν πολύ διαφορετικός, αλλά εξίσου σημαντικός για την οργάνωση και τέλεση των αγώνων. Στην συνέχεια γίνεται μία πιο λεπτομερή παράθεση των προσώπων αυτών, καθώς και του ιδιαίτερου ρόλου τους.

ΑΘΛΗΤΕΣ

Οι αθλητές, αναμφισβήτητα, αποτελούσαν τα πρόσωπα με την μεγαλύτερη σημασία κατά την διεξαγωγή των αγώνων. Η επιλογή των αθλητών, κατά τον Χρυσόστομο, γίνεται με κάποια κριτήρια. Αυτός που επιλέγει τους αθλητές και τους εγγράφει στους καταλόγους δεν ενδιαφέρεται να τους εξετάσει αν είναι <<γρυποί>>, με μύτη κυρτωμένη σαν του αετού, ή <<σιμοί>>, με πλατυσμένη μύτη, αν μαύροι και λευκοί. Αυτό που πρέπει να επιζητεί, είναι μόνο να είναι δυνατοί και <<επισημόνες>>, με γνώσεις και εμπειρία.

Ο αθλητής που κρινόταν άξιος να συμμετάσχει στους αγώνες, αυτός θεωρούνταν <<Ολυμπίος πρέπειν>>. Ύστερα από την κρίση του, ήταν ο κατάλληλος χρόνος, κατά τον οποίο κατέβαινε στο στάδιο, αλείφονταν και άκουγε τις συμβουλές του παιδοτρίβη για την τεχνική της πάλης, για να επιδείξει καρτερία και πώς να κερδίσει την νίκη. Πριν από τον αγώνα οι αθλητές έλεγαν τα ονόματά τους.

Κανείς, βέβαια, αθλητής δεν αγωνίζεται χωρίς προγύμναση. Ο Χρυσόστομος αναρωτιέται: <<Όταν κάποιος δεν γυμνάζεται στην παλαίστρα, πώς θα δοξαστεί στους αγώνες;>>. Η προπόνηση φαίνεται ότι ήταν εντατική. Ο Χρυσόστομος κάνει λόγο για καθημερινή άσκηση στην παλαίστρα υπό τις εντολές του παιδοτρίβη και με

την τήρηση των κανονισμών. Ο αθλητής δεν έρχεται μόνο για να διδαχθεί, αλλά και για να αθλήσει και να γυμναστεί. Πριν εισέλθει στο στάδιο, περνά από δυσκολίες.

Οι αθλητές πολλές φορές, ειδικά οι παλαιστές, προπονούταν συμπλεκόμενοι ακόμη και με τον παιδοτρίβη. Επίσης, ο παιδοτρίβης με την θέλησή του συμπλεκόταν μέσα στην παλαίστρα με άλλους, για να δώσει στους αθλητές την δυνατότητα να βλέπουν στα σώματα των αντιπάλων και να μαθαίνουν τον τρόπο της νίκης⁶⁵.

Ασκούμενος από τον παιδοτρίβη ο αθλητής συμπλέκεται και με τους φίλους του σαν να είναι αντίπαλοι. Μετά όμως, που θα ρίξει το ιμάτιό του, θα αλειφθεί και θα εισέλθει στο στάδιο πασπαλισμένος με σκόνη, κανείς δεν μπορεί να του πει "απομακρύνσου και απόφυγε τον αντίπαλό σου". Κατ' ανάγκη ή θα στεφανωθεί ή θα πέσει και θα φύγει ντροπιασμένος.

Λαμβάνοντας υπόψη αυτό που λέει ο Χρυσόστομος, ότι οι αθλητές των Ολυμπιακών αγώνων της Αντιοχείας προπονούταν επί τριάντα ημέρες και με δεδομένη την ομοιότητα αυτών των αγώνων με τους της Ολυμπίας, μπορούμε να εικάσουμε ότι και στην Ολυμπία η προπόνηση των αθλητών διαρκούσε τότε, όπως παλαιότερα, τριάντα ημέρες.

Η προγύμναση από τον παιδοτρίβη έδινε αυτοπεποίθηση στον αθλητή. Το στάδιο, λοιπόν, είναι αυτό που δοκιμάζει τους αθλητές⁶⁶. Ο αθλητής είναι αναγκαίο να γυμνάζεται στην παλαίστρα, διότι αλλιώς δεν θα είναι <<λαμπρός>> στους αγώνες.

Με την εκγύμναση οι αθλητές καρπώνονται μεγάλο όφελος, κατά τον ίδιο πατέρα. Πριν ακόμη πάρουν τα στεφάνια και τα βραβεία, και μόνο επειδή γυμνάζονται και παλεύουν, η αμοιβή τους είναι μεγάλη. Με την γυμναστική κάνουν τα σώματά τους υγιεινότερα και δυνατότερα και αποφεύγουν κάθε αρρώστια. Γι' αυτό <<η παλαίστρα είναι για τον αθλητή πιο χρήσιμη από τα απαλά στρώματα>>.

Η εξάσκηση δεν θα τους αφήσει να γίνουν περίγελως, λέει ο Χρυσόστομος. Αυτή είναι που κάνει τον αθλητή ισχυρό και ακαταγώνιστο στους αγώνες. Επειδή ακριβώς, κατά τον Χρυσόστομο, αυτά που έχει μάθει στην παλαίστρα τα επιδεικνύει στους αγώνες. Γι' αυτό ο παλαιστής γίνεται εμπειρότερος, όταν πηγαίνει στην παλαίστρα.

⁶⁵ Στα αγωνίσματα οι αθλητές παρατηρούν τους διδασκάλους και τυπώνουν στον νου την τεχνική.

⁶⁶ Γι' αυτό οι Ολυμπιακοί αγώνες απαιτούν να είναι υγιής ο αθλητής.

Υπήρχαν όμως και εκείνοι που εισέρχονταν στους αγώνες αγύμναστοι. Ο Χρυσόστομος χρησιμοποιεί τα ουδέτερα <<το αγύμναστον>> και <<το αμελέτητον>>, δύο συνώνυμα ουσιαστικά. Το δεύτερο σημαίνει αυτόν που δεν ασκήθηκε, τον απροετοίμαστο. Βέβαια, κατά τον αυτόν πατέρα, όταν οι αγώνες και οι ασκήσεις δεν είναι για τα ίδια τα αθλήματα, ο αγωνιζόμενος δεν διαφέρει καθόλου από τους αγύμναστους.

Η προπόνηση δεν γινόταν μόνο στους άντρες, αλλά και στα παιδιά. Εισερχόμενοι στους αγώνες οι αθλητές αποδύονταν τα <<μαλακά>> μιάτια τους, προφανώς διότι παρεμπόδιζαν την αγωνιστικότητά τους.

Ειδικά για τους Ολυμπιακούς αγώνες της Αντιοχείας ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος λέει ότι οι αθλητές στο καταμεσήμερο στέκονται μέσα στο σκάμμα σαν σε καμίνι και δέχονται τις ακτίνες του ηλίου επάνω στο γυμνό σώμα τους. Είναι σκληροί σαν χάλκινοι ανδριάντες. Παλεύουν με τον ήλιο, τον κονιορτό και τον πνιγηρό καύσωνα, μόνο και μόνο <<για να στεφανώσουν με φύλλα δάφνης το κεφάλι τους που ταλαιπωρήθηκε τόσο πολύ>>. Από αυτό φαίνεται ότι στην υπόψη εποχή οι αγώνες διεξάγονταν σε ώρες πριν από το μεσημέρι.

Ο παλαιστής πρέπει να αντιμετωπίσει την ταλαιπωρία κατά τον αγώνα. Στο σκάμμα ο αθλητής πρέπει να αντιπαλέψει με τον ιδρώτα, την σκόνη, την πολλή ζέστη, τους κόπους και τις ταλαιπωρίες.

Το επίτιμο των αγώνων τονίζει ο ίδιος πατέρας, αντιδιαστέλλοντας τους αθλητές σε δύο κατηγορίες. Αυτοί που δεν επιθυμούν σφόδρα τα στεφάνια, αμέσως μπορεί να προσκολλώνται στα συμπόσια και στην μέθη. Αυτό τουλάχιστον κάνουν όσοι πυγμάχοι είναι δειλοί και άνανδροι. Αντίθετα, όσοι αποβλέπουν στο στεφάνι, αντέχουν μύρια όσα χτυπήματα, διότι η ελπίδα των μελλόντων τους τρέφει και τους ξεσηκώνει.

Ο κόπος είναι χαρακτηριστικό του γενναίου αθλητή, κατά τον αυτό πατέρα. Ουδείς γενναίος αθλητής, που αγωνίζεται μέσα στο σκάμμα, επιζητεί να έχει λουτρό και τραπέζι γεμάτο με τροφές και κρασί. Αυτό είναι ιδίον όχι αθλητή, αλλά βλάκα. Ο αθλητής αντιμάχεται με την σκόνη, το λάδι που έχει επάνω του αλειμμένο, την θερμότητα της ηλιακής ακτίνας, τον πολύ ιδρώτα, την πίεση και τις δυσκολίες του αγώνα. Ο καιρός της πυγμαχίας είναι καιρός που ο αθλητής τραυματίζεται και ματώνει και πονά. Κανείς πυγμάχος δεν ενοχλείται, όταν αγωνίζεται.

Κάτι παρόμοιο λέει σε άλλο σημείο: <<Κανείς, όταν έρχεται στην παλαίστρα δεν μπορεί να είναι τρυφηλός, ούτε, όταν φθάσει ο καιρός της πάλης, να καλλωπίζεται>>. Και αλλού: <<δεν είναι δυνατό, όταν κάποιος πυγμαχεί, να είναι σε τρυφή. Δεν είναι δυνατό, κάποιος που παλεύει να τρώει και πίνει καλά>>.

Αυτό άλλωστε είναι και το φρόνιμο, κατά τον ίδιο πατέρα, διότι όποιος αθλητής τον καιρό των αγώνων επιζητεί άνεση, προξενεί στον εαυτό του ντροπή και κακή φήμη για όλα του τα χρόνια. Αντίθετα, όποιος με γενναιότητα υπομένει όλους τους κόπους του αγώνα καρπώνεται τα στεφάνια, την δόξα και τον έπαινο από τους θεατές.

Οι αγώνες είναι πολύ σοβαρή υπόθεση, ώστε να αναρωτιέται ο Χρυσόστομος: <<Ποιος αθλητής, όταν εισέλθει στο στάδιο, αφήνει τον αγώνα προς τον αντίπαλό του και λέει αστεία;>>. Εκτός από τον αγώνα δεν ενδιέφερε τίποτα άλλο τους αθλητές.

Οι αγώνες έχουν τόσο κόπο και δυσκολίες, ώστε κατά τον Χρυσόστομο, <<ποιος αθλητής, μολονότι εγγίζει η ώρα να στεφανωθεί, θα προτιμούσε να αγωνιστεί; Ποιος πυγμάχος, αν και εγγίζει η στιγμή να περιβληθεί το στεφάνι, θα προτιμούσε πάλι να εισέλθει στον αγώνα και να κατακόψει το κεφάλι του;>>.

Ο αυτός πατέρας κάνει λόγο για εξάντληση των αθλητών στον αγώνα. Ως εκ τούτου, κάθε αθλητής, όταν ακούσει το τέλος του αγώνα, ανασαίνει για λίγο, διότι ξέρει καλά ότι αυτό είναι το τέλος των κόπων του και η αρχή για να ξεκουραστεί. Οι αθλητές επί πολλές ημέρες καταπονούνται και ταλαιπωρούνται.

Σχετικά με το ότι οι αθλητές στερούνται από κάθε άνεση κατά την περίοδο των αγώνων, λέει πάλι με έμφαση: <<Οι αθλητές απολαμβάνουν περιποίηση⁶⁷, ακόμη και όταν αγωνίζονται, αλλά δεν απολαμβάνουν τότε κάθε άνεση, διότι ζουν κάτω από νόμους. Μετά ταύτα όμως απολαμβάνουν κάθε άνεση>>.

Το κίνητρο, για το οποίο οι αθλητές υπομένουν τόσα πολλά, τονίζει ο ιερός Χρυσόστομος, όταν, αναφερόμενος στο στεφάνι που δίνει ο Χριστός, λέει για τους αθλητές: <<Ανέχονται τον κονιορτό και τα χτυπήματα και τα τραύματα, επειδή αποβλέπουν σε μία δόξα κενή και σε ένα στεφάνι που δεν έχει καμία αξία>>⁶⁸.

Την ίδια ιδέα αναπτύσσει λέγοντας ότι οι αθλητές ακόμη και με αίμα γεμίζουν από παντού, και αυτό <<για φύλλα δάφνης που σήμερα δίνονται και αύριο μαραίνονται>>.

Οι αθλητές, λέει και ο Χρυσόστομος, όταν, μετά τα μύρια παλαίσματα και τις μύριες νίκες πλησιάσουν στα στεφάνια, έρθει, δηλαδή, ο καιρός να στεφανωθούν, τότε ξεσηκώνονται περισσότερο και εντείνουν μέχρις εσχάτων την προθυμία τους.

⁶⁷ Εννοείται η περιποίηση που δέχονταν από τους παιδοτρίβες, τους γυμναστές και τους γιατρούς.

⁶⁸ Αυτό αποδεικνύει ότι τότε υπήρχαν οι "στεφανίτες αγώνες".

Για τις πράξεις της στεφάνωσης και αναγόρευσης των νικητών οι Εκκλησιαστικοί συγγραφείς χρησιμοποιούν τα ρήματα <<αναδείν>>, <<ανακηρύττειν>>, <<αναγορεύειν>>.

Πολλοί κατέρχονται στο στάδιο, λέει ο Χρυσόστομος, αλλά δεν στεφανώνονται πολλοί. Δεν αρκεί, λοιπόν, να κατεβεί κάποιος στον αγώνα, να αλειφθεί, δηλαδή να ετοιμαστεί και να παλέψει. Σε έναν μόνο καταλήγει το στεφάνι.

Στην εποχή του Αγίου Χρυσοστόμου, φαίνεται ότι ο νικητής ύψωνε το χέρι του στο οποίο κρατούσε το στεφάνι. Τότε συνεχιζόταν η αρχαία συνήθεια να αφιερώνονται νικητήριες εικόνες και στήλες, λίθοι ή πλάκες με επιγράμματα. Το αξιοσημείωτο είναι ότι οι άρχοντες εγείρουν <<νικηφόρες>> εικόνες και στήλες προς τιμήν των ηνιόχων και αθλητών και με το επίγραμμα, σαν με στόμα, καθιστούν την ύλη <<κήρυκα της νίκης>>.

Στους γυμνικούς αγώνες, κατά τον ιερό Χρυσόστομο, αυτοί που αναλαμβάνουν να παλέψουν, φροντίζουν πολύ τον εαυτό τους και με μεγάλη εγκράτεια ασκούν το σώμα τους.

Την ίδια ιδέα διατυπώνει πληρέστερα, όταν λέει ότι οι αγωνιζόμενοι, κατά τον καιρό του αγώνα, <<δεν επιτρέπεται να μεθούν, για να μην εξασθενήσουν την δύναμή τους, αλλά ούτε και να ασχολούνται με τίποτα άλλο. Απομακρύνθηκαν άπαξ δια παντός από όλα και προσέχουν μόνο στην εκγύμναση>>.

Ακόμη και για αθλητή που λιώνει από την πείνα, κάνει λόγο ο Χρυσόστομος. Επίσης, λέει ότι οι αθλητές όταν αγωνίζονται, ζουν σύμφωνα με τους αθλητικούς νόμους. Αυτοί οι νόμοι αφορούσαν στην συμμόρφωση με τους κανονισμούς, στα παραγγέλματα του παιδοτρίβη, στην δίαιτα και στην σώφρονα συμπεριφορά τους.

Στους αγώνες υπήρχε επίσης και σκληρότητα. Ο Χρυσόστομος κάνει λόγο για αθλητές, οι οποίοι δέχονται πολλά χτυπήματα και δεν πονούν, αλλά κρατούν ψηλά το κεφάλι. Υπάρχουν όμως και εκείνοι που φεύγουν μόλις δέχονται τα πρώτα χτυπήματα. Τους πρώτους στεφανώνουμε, ως ανδρείους και γενναίους. Τους άλλους περιγελούμε, ως ανανδρους και δειλούς.

Ο Άγιος πατέρας παρέχει μαρτυρία και για την τεχνική των αθλητών. Εάν κάποιος αθλητής, πριν σηκώσει τα χέρια του εναντίον του αντιπάλου, δει τον αντίπαλο να τείνει το δεξί του χέρι και τον αποφύγει μόνο και αν ακόμη δεν δεχτεί χτύπημα, θα είναι καταγέλαστος, ως άτονος και άτολμος και άπειρος από τέτοιους κόπους.

Στην τεχνική συμπεριλαμβάνεται και αυτό που μπορεί να εκμεταλλευτεί κάποιος σε βάρος του αντιπάλου του. Ένας αθλητής, κατά τον Χρυσόστομο, μπορεί να νομίσει ότι κατέβαλε τον αντίπαλό του και τότε ακριβώς δέχεται το καίριο πλήγμα.

Οι αθλητές φαίνεται ότι είχαν και μαθητές που διδάσκονταν από την τεχνική των αθλητών. Ο Χρυσόστομος λέει ότι διδάσκουν τους μαθητές τους πώς να υπερισχύουν και να νικούν και με την θέλησή τους παλεύουν με άλλους στις παλαιότερες. Έτσι, με τα σώματα των αντιπάλων τους δίνουν την δυνατότητα να βλέπουν και να εκπαιδεύονται για το πώς θα κερδίσουν την νίκη.

Ο Χρυσόστομος, υποθετικά, κάνει λόγο για αθλητή που έχει καταβάλει τους πάντες και δεν έχει κανέναν ανταγωνιστή. Τότε, όμως, που πρόκειται να στεφανωθεί, δεν αντέχει μέχρι τον χρόνο που θα έρθει ο αγωνοθέτης και θα βάλει το στεφάνι. Είναι ανυπόμονος και θέλει να εξέλθει και να φύγει, σαν να μη μπορεί να υποφέρει την δίψα και την θερμότητα⁶⁹.

Η συμμετοχή των αθλητών ακολουθεί γενικά τα ηρωικά πρότυπα της ομηρικής κοινωνίας. Είναι όλοι τους δυνατοί, θαρραλέοι, διψασμένοι για δόξα. Είναι οι <<άριστοι>>, οι πρόθυμοι για κάθε θυσία με στόχο την αξία που αντιπροσωπεύει μία τιμητική διάκριση⁷⁰.

Το <<κείνος γαρ ελθών>>, που υποδηλώνει ότι <<αξιώθηκε να πάει, ένωσε έτοιμος να μετέχει>>, δείχνει ταυτόχρονα και την αξία της συμμετοχής του αθλητή⁷¹.

Η νίκη ήταν αναγνωρισμένη από το κοινωνικό σύνολο, για αυτό καλοτύχιζαν τον νικητή. Τον επευφημούσαν και τον ζητωκραύγαζαν για τις νίκες του στους αγώνες, καλώντας και ξανακαλώντας το όνομά του. Η επίσημη ανακήρυξη του νικητή ήταν το όνομά του, το όνομα του πατέρα του και το όνομα της πατρίδας του⁷².

Ο τίτλος του Ολυμπιονίκη χαρίζει στον αθλητή δόξα πανελλήνια και υστεροφημία. Στον θρίαμβό του συμμετέχει και η ιδιαίτερη πατρίδα του, η οποία απολαμβάνει την μεγάλη τιμή, αλλά και την ανταποδίδει. Υπερήφανοι οι συμπολίτες του γκρεμίζουν ένα μέρος των τειχών της πόλεως για να περάσει ο αθλητής που την δόξασε στο πανελλήνιο. Ο Ολυμπιονίκης αποκτά ευρείες

⁶⁹ Αρχι. Ειρηναίος Ι. Χατζηεφραμίδης, οι Ολυμπιακοί αγώνες πριν την κατάργησή τους (393/426 μ.Χ.), σελ. 88, 89, 90, 91, 92, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100.

⁷⁰ Κωνσταντίνα Γογγάκη, Οι αντιλήψεις των αρχαίων Ελλήνων για τον αθλητισμό, σελ. 47.

⁷¹ Κωνσταντίνα Γογγάκη, όπως παραπάνω, σελ. 106.

⁷² Κωνσταντίνα Γογγάκη, όπως παραπάνω, σελ. 108, 109.

αρμοδιότητες στα πολιτιστικά δρώμενα της πόλης καθώς και θρησκευτικά καθήκοντα⁷³.

Η αποθέωση του νικητή ολοκληρώνεται με την σύνθεση του επινίκιου ύμνου, που δημιουργεί ειδικά γι' αυτόν ο ποιητής, αλλά και με την φιλοτέχνηση ανδριάντα του, τον οποίο στην συνέχεια ο αθλητής αφιερώνει σε κάποιο πανελλήνιο ιερό. Ο ανδριάντας δεν αποδίδει ατομικά χαρακτηριστικά, αλλά φανερώνει το πρότυπο του "καλού κ' αγαθού" αθλητή⁷⁴.

Ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος μνημονεύει τους αθλητές στις εξής περικοπές:

<<Επειδή και όποιος έβλεπε τον αθλητή, έπρεπε να τον θεωρεί "Ολυμπίους πρέπει", να είναι αλειμμένος με λάδι και να κατεβαίνει στο στάδιο, έπειτα στα αγωνίσματα να επιδείξει καρτερία και να κερδίσει την νίκη. Πρέπει και εμείς να βλέπουμε τους αθλητές του Σωτήρα, να παίρνουμε δύναμη από το Άγιο Πνεύμα μέσα από την τέλεση των μυστηρίων, δικαιολογημένα όλοι αυτοί που μιλούν με σωφροσύνη, μας συνοδεύουν στον αγώνα τον Πνευματικό>>⁷⁵.

<<Όταν κάποιος δεν γυμνάζεται στην παλαίστρα, πώς θα δοξαστεί στους αγώνες; Γιατί ποιος αθλητής, χωρίς να βλέπει τον δάσκαλο της γυμναστικής, μπορεί να συμμετέχει στους Ολυμπιακούς αγώνες και να αποδειχθεί γενναίος έναντι του αντιπάλου; Γιατί δεν έπρεπε κάθε μέρα να παλεύει, να πυγμαχεί και να τρέχει; Δεν βλέπετε αυτούς που προτείνουν το πένταθλο, επειδή αν δεν έχουν κανένα αντίπαλο, γεμίζουν ένα σάκο με πολύ άμμο και το κρεμάνε και εκεί γυμνάζουν όλη τους την δύναμη; Ενώ κάποιοι νέοι εξασκούνται με τα σώματα των φίλων τους για την μάχη με τον αντίπαλο. Αυτούς θαύμαζέ τους και μελέτησε τα αγωνίσματα με αγάπη προς την γνώση>>⁷⁶.

<<Βλέπεις τους δρομείς που τρέχουν σύμφωνα με τους κανονισμούς; Πώς επιδοκιμάζουν την δύναμή τους χωρίς να χάνουν το θάρρος τους; Πώς αγωνίζονται κάθε μέρα στην παλαίστρα σύμφωνα με τις εντολές του παιδοτρίβη και την τήρηση των κανονισμών; Να μιμηθείς αυτούς και εσύ, περισσότερη όμως και μεγαλύτερη να δείξεις προθυμία, γιατί δεν είναι ίσο το βραβείο, είναι πολλά τα εμπόδια>>⁷⁷.

⁷³ Άννα Μαράντη, Ολυμπία και Ολυμπιακοί αγώνες, σελ. 114.

⁷⁴ Άννα Μαράντη, όπως παραπάνω, σελ. 114.

⁷⁵ PG 56, 291.

⁷⁶ PG 57, 395.

⁷⁷ PG 62, 271.

<<Και πριν από τις απαιτούμενες ημέρες διδασκαλίας έπρεπε να φροντίζουν τον εαυτό τους και να του επιβάλλουν την σιωπή με χαλινάρι και να τον δυσαρεστούν, όπως ακριβώς ο αθλητής που θέλει να εισέλθει στο στάδιο, περνάει πρώτα από πολλές δυσκολίες>>⁷⁸.

<<Σε αυτή την παλαίστρα δεν διέτρεχαν κίνδυνο τα σώματα των αθλητών, στην φιλική πάλη οι παλαιστές προπονούταν συμπλεκόμενοι με τους δασκάλους τους. Όμως, όταν ερχόταν η ώρα του αγώνα, όταν άνοιγε το στάδιο, όταν οι θεατές καθόντουσαν επάνω, όταν ο αγωνοθέτης σηματοδοτούσε την έναρξη έπρεπε ή να πέσει αδιαφορώντας και να αναχωρήσει με μεγάλη ντροπή ή να επιδιώξει με ζήλο το στεφάνι και το βραβείο και να επιτύχει>>⁷⁹.

<<Αυτός που νήστεψε λοιπόν, σαράντα ημέρες και νύχτες, ύστερα πείνασε. Έτσι, είχε την ευκαιρία να εμπλακεί και να δείξει τι πρέπει να γίνει ώστε να νικήσει. Αυτό λοιπόν κάνουν και οι αθλητές. Διδάσκουν στους μαθητές τους τον τρόπο της νίκης, όπως οι ίδιοι οι δάσκαλοι συμπλέκονταν με την θέλησή τους στην παλαίστρα με άλλους, για να βλέπουν οι αθλητές στα σώματα των αντιπάλων και να μαθαίνουν τον τρόπο της νίκης>>⁸⁰.

<<Για να μάθουμε να τρέχουμε, βλέπουμε προς τον Χριστό. Άλλωστε και για τις τέχνες και για τα αγωνίσματα παρατηρώντας τους διδασκάλους, τυπώνουμε στον νου την τεχνική. Μέσα από την οπτική καθορίζουμε κάποια τεχνική. Έτσι, λοιπόν, και εδώ, αν θέλουμε να τρέξουμε και να μάθουμε να τρέχουμε καλά, βλέπουμε προς τον Χριστό, τον Αρχηγό της πίστης και “Τελειωτήν Ιησούν”>>⁸¹.

<<Έτσι, λοιπόν, και οι αθλητές φαίνεται ότι για τριάντα ημέρες προπονούταν στην παλαίστρα. Από εδώ, λοιπόν, μάθαμε για τον πονηρό εκείνο δαίμονα. Προς εκείνον να πυγμαχούμε και να αγωνιζόμαστε>>⁸².

<<Κανένας δούλος δεν αγωνίζεται, κανένας δεν στρατεύεται με την θέλησή του, αλλά εάν κάποιος δούλος αλωνίζει, μετά αποδοκιμάζεται με τιμωρία από το στρατολογικό κατάλογο. Όχι μόνο στην εκστρατεία, αλλά και στους Ολυμπιακούς αγώνες αυτό το έθιμο επικρατεί. Γιατί μετά από τριάντα ημέρες περιφέρουν εδώ

⁷⁸ PG 64, 424.

⁷⁹ PG 49, 228.

⁸⁰ PG 57, 210.

⁸¹ PG 63, 193.

⁸² PG 49, 228.

στο προάστιο τους αγύμναστους και στο θέατρο σε όλους όσους κάθονται, ο κήρυκας φωνάζει: Μήπως κάποιος κατηγορεί αυτόν;>>⁸³.

<<Η παλαίστρα είναι για τον αθλητή πιο χρήσιμη από τα απαλά στρώματα. Έτσι, και για τον πολεμιστή το σιδερένιο ξίφος, αλλά όχι το χρυσό>>⁸⁴.

<<Δεν είπαν πολλές φορές να δοκιμάσουμε να γυμναζόμαστε με τους φίλους; Με τους φίλους πολλές φορές παρακινούμαστε. Κατέχουμε την οργή, ώστε εύκολα μπορούμε να την μεταχειριζόμαστε με τους φίλους και εκτός των άλλων, αν γυμναζόμαστε, δεν θα γίνουμε περίγελως>>⁸⁵.

<<Η τέταρτη υπερβολή αφορά τον πλούτο και την ευημερία. Ο ένας από την αρχή έζησε στην φτώχεια και με μεγαλύτερη ευκολία υπέμεινε όταν υπήρξε μία συμφορά. Ενώ, ο άλλος που έζησε στην ευημερία ήταν αγύμναστος και απροετοίμαστος και με δυσκολία υπέμεινε την αίσθηση της λύπης, της πίκρας και της μεγάλης ταραχής>>⁸⁶.

<<Αυτά που υπάρχουν στον αγώνα και στα σκάμματα και στο στάδιο, και όσα έπαθλα, στεφάνια και βραβεία θα έρθουν στο μέλλον. Λοιπόν, ο αθλητής πρέπει να αντιπαλέψει στο σκάμμα με τον ιδρώτα, με την σκόνη και με την πολύ ζέστη, με τους κόπους και με τις ταλαιπωρίες και πρέπει να υπομένει εδώ πολλά και να τα αντιμετωπίσει όλα. Ο δίκαιος και ο γενναίος θα αποκτήσει στο μέλλον τα λαμπρά στεφάνια>>⁸⁷.

<<Γιατί σήμερα είναι η κατάλληλη στιγμή για τα αγωνίσματα, σήμερα είναι η παρακολούθηση των αγώνων, χωρίς πολυτέλειες, χωρίς ανέσεις. Εδώ έχεις έρθει, όχι για να δώσεις ανάπαυση στον εαυτό σου, αλλά για να μάθεις να αγωνίζεσαι, να παλεύεις και να κατακόβεις την δύναμη των αόρατων δαιμόνων. Γιατί κανένας στην παλαίστρα δεν έρχεται για απόλαυση, ούτε είναι η κατάλληλη στιγμή στα αγωνίσματα να καλλωπίζεται, ούτε κατά την διάρκεια της παράταξης να επιζητεί να τρώει και να πίνει καλά>>⁸⁸.

⁸³ PG 51, 76.

⁸⁴ PG 60, 277.

⁸⁵ PG 60, 220.

⁸⁶ PG 64, 573.

⁸⁷ PG 50, 419.

⁸⁸ PG 50, 665.

<<Η απόλαυση δεν είναι γι' αυτούς που πυγμαχούν, ούτε αυτοί που παλεύουν μπορούν να τρώνε και να πίνουν καλά. Κανένας λοιπόν, από τους αθλητές δεν επιζητεί χαλάρωση, κανείς δεν είναι εύθυμος. Αυτά που υπάρχουν στον αγώνα είναι ο πόλεμος, οι πιέσεις, η στενότητα του χώρου, οι δοκιμασίες, ο αγώνας δρόμου. Άλλοι είναι οι καιροί της απόλαυσης. Αυτός είναι ο καιρός των ιδρώτων, των κόπων. Κανένας απογυμνωμένος και αλειμμένος με λάδι δεν επιζητεί την χαλάρωση>>⁸⁹.

<<Αναδείξτε μεγάλο αγώνα, μέσα από τα αθλήματα, χωρίς στολισμούς. Πρέπει να πυγμαχείς, όχι να είσαι σκνηρός. Δεν βλέπεις αυτούς που πυγμαχούν, τους αθλητές; Λοιπόν, αυτούς τους ενδιαφέρει το βάδισμα και το σώμα; Καθόλου. Αλλά όλοι αυτοί οι αφέντες φοράνε ιμάτιο μουσκεμένο με λάδι και ένα μόνο βλέπουν, να τραυματίσουν και να μην τραυματιστούν>>⁹⁰.

<<Αυτός είναι ο δίκαιος αγώνας. Κανένας δεν είναι ο καλύτερος στον αγώνα, ούτε παίρνει βραβείο στο τέλος αυτός. Ο αγώνας αυτός δεν είναι "από κότινο" ούτε έχει διοργανωτή των αγώνων, ούτε έχει θεατές. Έχει συμφωνηθεί από αγγέλους να επιθεωρούν. Εκεί επί πολλές ημέρες καταπονούνται και ταλαιπωρούνται και την κατάλληλη στιγμή παίρνουν το στεφάνι και αμέσως λαμβάνουν την ευχαρίστηση. Εδώ όχι για λίγο, αλλά για πάντα έχουν λαμπρότητα, δόξα, τιμή>>⁹¹.

<<Έτσι κάνουν και οι δρομείς. Όταν δουν τους εαυτούς τους να πλησιάζουν τα βραβεία, τότε επαυξάνουν περισσότερο το τρέξιμο. Έτσι και οι αθλητές, μετά τα μύρια παλαίσματα και τις μύριες νίκες, όταν έρθει ο καιρός να στεφανωθούν, τότε ξεσηκώνονται περισσότερο και εντείνουν μέχρις εσχάτων την προθυμία τους. Έτσι πρέπει να κάνουμε τώρα και εμείς>>⁹².

<<Μία άλλη υπερβολή αφορά τις πράξεις της στεφάνωσης και αναγόρευσης των νικητών, στεφανώνουν και ανακηρύττουν εκείνον τον αθλητή που θεωρούν καλύτερο από τους άλλους, και διηγούνται ότι αυτός έχει μεγάλη ψυχή που αγγίζει τον ουρανό>>⁹³.

⁸⁹ PG 62, 645.

⁹⁰ PG 62, 543.

⁹¹ PG 62, 652.

⁹² PG 55, 519.

⁹³ PG 64, 573.

<<Οι βασιλιάδες αφιερώνουν αγάλματα στους στρατηγούς που έχουν νικήσει. Οι άρχοντες εγείρουν “νικηφόρες” εικόνες και στήλες προς τιμήν των ηνιόχων και αθλητών και με το επίγραμμα, σαν με στόμα, καθιστούν την ύλη “κήρυκα της νίκης”. Κάποιοι άλλοι γράφουν βιβλία και επαίνους για τους νικητές και λογογράφοι και ζωγράφοι και σιδηρουργοί και γλύπτες λίθου και οι πολίτες και οι άρχοντες και όλες οι πόλεις και τα χωριά θαυμάζουν τους νικητές>>⁹⁴.

<<Γιατί αυτός που αγωνίζεται έχει πάντα εγκράτεια. Δεν βλέπεις στους γυμνικούς αγώνες ότι αυτοί που αναλαμβάνουν να παλέψουν φροντίζουν πολύ τον εαυτό τους και με μεγάλη εγκράτεια ασκούν το σώμα τους; Έτσι, λοιπόν, και εδώ. Επειδή η πάλη δεν είναι προς τους ανθρώπους, αλλά προς την πνευματική κακοήθεια και η δικιά μας άσκηση είναι η πνευματική εγκράτεια, αφού και τα όπλα μας, αυτά με τα οποία μας ενέδυσσε ο Κύριος, τυγχάνει να είναι πνευματικά>>⁹⁵.

<<Αυτός που αγωνίζεται έχει πάντα εγκράτεια. Τι σημαίνει πάντα; Όχι μόνο το να απέχει από όλα τα αμαρτήματα, αλλά και από την λαιμαργία και την ακολασία και την μέθη και να κρατάει τα πάθη. Γιατί αυτό γίνεται στους αγώνες. Οι αγωνιζόμενοι δεν είναι δυνατόν να μεθούν κατά τον καιρό του αγώνα, για να μην εξασθενήσουν την δύναμή τους, αλλά ούτε και να ασχολούνται με τίποτα άλλο. Απομακρύνουν τους εαυτούς τους από όλα και προσέχουν μόνο στην εκγύμναση>>⁹⁶.

<<Άλλωστε, οι αθλητές απολαμβάνουν φροντίδα όταν αγωνίζονται, εκτός από αυτή την ανάπαυση που απολαμβάνουν, ζουν σύμφωνα με τους κανονισμούς>>⁹⁷.

⁹⁴ PG 55, 35.

⁹⁵ PG 52, 772.

⁹⁶ PG 61, 189.

⁹⁷ PG 63, 162.

ΠΑΙΔΟΤΡΙΒΕΣ

Οι παιδοτρίβες ήταν κατά τον 4^ο αιώνα αθλητές που αφυπηρέτησαν. Μη μπορώντας, λοιπόν, πλέον να αγωνισθούν, πρόσφεραν την φροντίδα, τις εμπειρίες και τις γνώσεις τους στους νέους αθλητές, τόσο κατά την εκγύμναση, όσο και κατά την διεξαγωγή του αγώνα.

Ο Χρυσόστομος λέει για τους παιδοτρίβες των παλαιστών: Μετά από μύριους άθλους απαλλάσσονται πλέον από την πάλη λόγω της ηλικίας. Κάθονται έξω από το σκάμμα, κοντά στο χώμα της παλαίστρας και προτρέπουν τους παλαιστές, που είναι μέσα, πώς να πιάσουν το χέρι του αντιπάλου, πώς να τραβήξουν το πόδι του, πώς να τον πιάσουν από τα νύα. Αυτά του λένουν και άλλα πολλά: ότι, αν κάνεις αυτό και εκείνο, εύκολα θα ξαπλώσεις κάτω τον αντίπαλο και θα τον νικήσεις. Έτσι οι παιδοτρίβες βοηθούν τα μέγιστα τους μαθητές τους.

Ως έργο του παιδοτρίβη παρουσιάζει πάλι την εκγύμναση, όταν λέει πως η διδασκαλία στους παλαιστές είναι έργο ανδρός γενναίου και πεπειραμένου παιδοτρίβη. Όπως σε όλες τις τέχνες, έτσι και στα αγωνίσματα βλέπουμε αυτά που κάνουν οι δάσκαλοι και τα τυπώνουμε στο μυαλό μας, παίρνοντας κάποιους κανόνες, κάποια πρότυπα.

Γι' αυτό υπεράνω όλων ο παιδοτρίβης εγγυάται για τον πυγμάχο και τον παλαιστή ότι μπορεί να σταθεί όρθιος κατά τον αγώνα. Η βοήθεια που παρείχε ο παιδοτρίβης στον αθλητή κατά την διάρκεια των Ολυμπιακών αγώνων ήταν καθοριστική και μόνο φραστική.

Ο Χρυσόστομος λέει ότι ο μεν αθλητής αγωνίζεται μέσα στην παλαίστρα, ο δε παιδοτρίβης κάθεται μακριά. Βοηθά με τα λόγια. Η συνέργειά του στον παλαιστή είναι μόνο να φωνάζει και να μιλά. Όλοι οι κανονισμοί του απαγορεύουν να στέκεται κοντά και να παρέχει την βοήθεια με τα χέρια.

Σε άλλο σημείο λέει παραπλήσια ότι ακόμη και τον παιδοτρίβη οι κανονισμοί τοποθετούν έξω, κοντά στην σκόνη της παλαίστρας. Του παραγγέλλουν να παρέχει από μακριά την βοήθεια της διδασκαλίας στους αθλητές, αλλά δεν του επιτρέπουν να έρθει κοντά.

Την καθοριστική συμβολή του παιδοτρίβη τονίζει πάλι, όταν αναρωτιέται: <<Ποιος αθλητής που δεν γνώρισε παιδοτρίβη θα μπορέσει να επιδείξει κάτι

μεγάλο και γενναίο προς τον ανταγωνιστή του;>>. Στην εποχή των πατέρων του 4^{ου} αιώνα φαίνεται ότι οι παιδοτρίβες εκτελούσαν και χρέη ιατρού.

Ο Χρυσόστομος μαρτυρεί ότι το στεφάνι δεν είναι μόνο του αθλητή που αγωνίζεται, αλλά και του παιδοτρίβη και του <<θεραπεύοντος>> και όλων ανεξαιρέτως όσων ασκούν τον αθλητή. Ο <<θεραπεύων>> μπορεί να ήταν αυτός που περιποιόταν τον αθλητή, αλλά και αυτός που τον κούραρε, τον θέραπευε ιατρικά. Συνεχίζει δε ο άγιος πατέρας ότι αυτοί που δυναμώνουν τον αθλητή και τον αποκαθιστούν στην εξ αρχής κατάσταση, φυσιολογικά θα μπορούσαν να έχουν μερίδιο στη νίκη.

Ο παιδοτρίβης, λοιπόν, που παραστέκεται στον αθλητή, που τον ενισχύει με τα λόγια και του παρέχει όλη την άλλη περιποίηση, εξισώνεται με τον αθλητή. Οι παιδοτρίβες ήταν αυτοί που άλειφαν τον αθλητή στα γυμνάσια. Γι' αυτό, άλλωστε, λέγονταν και <<αλείπται>>⁹⁸.

Όλα αυτά, κατά τον Χρυσόστομο, καθιστούν τον παιδοτρίβη πρότυπο πνευματικό για τον καθένα που αν θέλει, μπορεί, χωρίς να εισέρχεται στο στάδιο, να παίρνει μερίδιο από τα στεφάνια που απόκεινται στον αθλητή, επειδή είναι παρών, τον αλείφει, τον προτρέπει, τον διεγείρει⁹⁹.

Όσοι θα έπαιρναν μέρος στους αγώνες, θα έπρεπε να έρθουν με τους γυμναστές τους ένα μήνα νωρίτερα για να προετοιμαστούν και να γίνουν οι απαραίτητες εξακριβώσεις¹⁰⁰.

Ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος μνημονεύει τους παιδοτρίβες στις εξής περικοπές:

<<Γι' αυτό υπεράνω όλων ο παιδοτρίβης εγγυάται για τον πυγμάχο και τον παλαιστή ότι μπορεί να σταθεί όρθιος κατά τον αγώνα, πολύ περισσότερο στους πολέμους και στις εκστρατείες. Αυτός που στέκεται όρθιος, στέκεται χωρίς να είναι διατεθειμένος ούτε να κλείνεται κατόπιν σε κάτι, αλλά είναι φανερό η ακριβής όρθια στάση. Όστε αυτοί που είναι όρθιοι, αυτοί στέκονται, ενώ αυτοί που δεν στέκονται, δεν είναι όρθιοι αλλά είναι διαλυμένοι και διατεθειμένοι σε αυτή την

⁹⁸ Η λέξη σημαίνει και τον πνευματικό πατέρα που προετοιμάζει για τους πνευματικούς αγώνες.

⁹⁹ Αρχιμ. Ειρηναίος Ι. Χατζηφραϊμίδης, Οι Ολυμπιακοί αγώνες πριν την κατάργησή τους (393/426 μ.Χ.), σελ. 100, 101, 102, 103.

¹⁰⁰ Άννα Μαράντη, Ολυμπία και Ολυμπιακοί αγώνες, σελ. 108.

θέση. Αυτός που ζει με πολυτέλεια, “ο τρυφών”, δεν στέκεται όρθιος, αλλά κλίνεται σε κάτι, ο φιλοχρήματος>>¹⁰¹.

<<Και πολύ περισσότερο, όταν κάποιος δεν γυμνάζεται στην παλαίστρα πώς θα είναι ένδοξος στους αγώνες; Γιατί ποιος αθλητής που δεν γνώρισε παιδοτρίβη, θα μπορέσει να επιδείξει κάτι μεγάλο και γενναίο στον ανταγωνιστή του και να συμμετέχει στους Ολυμπιακούς αγώνες; Γιατί δεν πρέπει κάθε μέρα να παλεύουμε και να πυγμαχούμε και να τρέχουμε;>>¹⁰².

<<Επειτα και στους αγώνες το στεφάνι της νίκης δεν είναι μόνο του αθλητή που αγωνίζεται, αλλά και του παιδοτρίβη και του ιατρού και όλων ανεξαιρέτως όσων ασκούν τον αθλητή. Αυτοί που δυναμώνουν τον αθλητή και τον αποκαθιστούν στην εξ αρχής κατάσταση, φυσιολογικά θα μπορούσαν να έχουν μερίδιο στην νίκη. Και στους πολέμους δεν παίρνει το βραβείο μόνο ο γενναίος, αλλά και όλοι αυτοί που τον περιποιούνται και τον θεραπεύουν ιατρικά, δικαιολογημένα δικαιούνται τα τρόπαια και μετέχουν στην δόξα, επειδή συμμετέχουν στον αγώνα με θεραπευτικό μέσο>>¹⁰³.

<<Ο παιδοτρίβης συνεχώς προετοιμάζει τους αθλητές για το μέλλον και τους οδηγεί στα βραβεία και τους δείχνει τα στεφάνια, είναι αυτός που αλείφει τους αθλητές και τους προτρέπει να ελπίζουν για τα αιώνια αγαθά>>¹⁰⁴.

¹⁰¹ PG 62, 163.

¹⁰² PG 57, 395.

¹⁰³ PG 62, 184.

¹⁰⁴ PG 51, 158.

ΑΓΩΝΟΘΕΤΕΣ

Ο θεσμός των αγωνοθετών ήταν σε ισχύ τον 4^ο αιώνα. Ο όρος <<αγωνοθέτης>> προέρχεται από το αγών + τίθημι και σήμαινε κατά την αρχαία ελληνική τον ιδρυτή του αγώνα.

Οι αγωνοθέτες ήταν άνθρωποι, οι οποίοι προέρχονταν από την ανώτερη οικονομικά και κοινωνικά τάξη. Έπαιρναν τον τίτλο του αγωνοθέτη, κυρίως λόγω της επιδειξιμανίας που τους διακατείχε. Επεδίωκαν να κάνουν την εμφάνισή τους προ των αθλητών, αλλά και να επιδεικνύονται ότι έχουν γενναίους αθλητές.

Ο ιερός Χρυσόστομος υπονοεί τους αγωνοθέτες, όταν λέει ότι <<στα συμπόσια επαιούνται από όλους, όσοι επιλέγουν αυτές τις ανώφελες δημόσιες υπηρεσίες, “λειτουργίες”, των αγώνων με περισσότερα χρήματα>>¹⁰⁵.

Η παρουσία του αγωνοθέτη ήταν απαραίτητη για την έναρξη των αγώνων, όπως λέει ο Χρυσόστομος. Στεκόταν δε <<μέσος>>, στο κέντρο του σταδίου, και <<επί της κεφαλής έχων>>. Πιθανότατα έφερε στεφάνι. Αυτό προκύπτει από την πληροφορία του ίδιου, ότι ο αγωνοθέτης βάδιζε στην αγορά, προφανώς πριν εισέλθει στο στάδιο, <<έχοντας στεφάνι στο κεφάλι>> και κρατώντας ράβδο στο χέρι, ενώ επικρατούσε μεγάλη ευταξία¹⁰⁶.

Κατά τον Χρυσόστομο, ο αγωνοθέτης <<έρχεται και θέτει το στεφάνι>>. Δέχεται τον αθλητή που κοπίασε πολύ και στεφανώθηκε¹⁰⁷.

Οι ανώτατοι άρχοντες των αγώνων ήταν οι Ελλανοδίκες, αρχικά δύο και τελικά έφτασαν τους δώδεκα. Οι Ελλανοδίκες, που φορούσαν πορφυρά ενδύματα, εκλέγονταν με κλήρο από όλους τους Ηλείους για κάθε μία Ολυμπιάδα και είχαν την ευθύνη για την οργάνωση των αγώνων και την εφαρμογή των κανονισμών. Στην δικαιοδοσία τους ήταν να αποκλείσουν αθλητές από τους αγώνες για παραβάσεις

¹⁰⁵ PG 51, 211.

¹⁰⁶ Οι δαπάνες των αγώνων στην Αντιόχεια βάρυναν αποκλειστικά τους αγωνοθέτες και ήταν τεράστιες.

¹⁰⁷ Αρχιμ. Ειρηναίος Ι. Χατζηφραϊμίδης, Οι Ολυμπιακοί αγώνες πριν την κατάργησή τους (393/426 μ.Χ.), σελ. 103, 104.

κανονισμών, να τους επιβάλουν πρόστιμα ή να τους τιμωρήσουν με δημόσια μαστίγωση¹⁰⁸.

Στους Ελλανοδίκες έπρεπε να αναγγείλουν οι αθλητές την συμμετοχή τους, ένα χρόνο πριν την τέλεση των αγώνων¹⁰⁹.

Ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος μνημονεύει τους αγωνοθέτες στις εξής περικοπές:

<<Όταν φθάσει ο καιρός του αγώνα, όταν ανοίξει το στάδιο, όταν οι θεατές θα κάθονται επάνω και όταν ο αγωνοθέτης θα παραβρεθεί, τότε λοιπόν ο αθλητής ή θα αδιαφορήσει και με μεγάλη ντροπή θα αναχωρήσει ή θα επιδιώξει τα στεφάνια και τα βραβεία και θα επιτύχει>>¹¹⁰.

<<Γιατί εκεί ο αγωνοθέτης δεν συνεισέφερε σε αυτούς που αγωνίζονταν προς την νίκη, αλλά στεκόταν στο κέντρο του σταδίου>>¹¹¹.

<<Δεν βλέπετε πώς στους Ολυμπιακούς αγώνες όταν ο αγωνοθέτης βαδίζει στην αγορά, έχοντας στεφάνι στο κεφάλι, ντυμένος με την ενδυμασία του και κρατώντας ράβδο στο χέρι, πόση πειθαρχία επικρατεί από την κραυγή του κήρυκα;>>¹¹².

<<Αν κάποιος αθλητής τους έχει νικήσει όλους και δεν έχει κανέναν αντίπαλο, έπειτα θα στεφανωθεί, χωρίς να περιμένει για μεγάλο χρονικό διάστημα, αφού ο αγωνοθέτης έρχεται και θέτει το στεφάνι. Ο αθλητής, όμως, είναι ανυπόμονος και θέλει να φύγει, μη μπορώντας να αντέξει την δίψα και την θερμότητα>>¹¹³.

<<Ο αγωνοθέτης ανακηρύσσει και στεφανώνει τον Ολυμπιονίκη και ο Δεσπότης “τον οικέτην” και ο βασιλιάς τον στρατιώτη, αυτοί οι καλοί μπορούν να αμειφθούν>>¹¹⁴.

¹⁰⁸ Άννα Μαράντη, Ολυμπία και Ολυμπιακοί αγώνες, σελ. 108.

¹⁰⁹ Άννα Μαράντη, όπως παραπάνω, σελ. 108.

¹¹⁰ PG 49, 228.

¹¹¹ PG 49, 236.

¹¹² PG 49, 370.

¹¹³ PG 63, 150.

¹¹⁴ PG 57, 216.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Αν ανυψώθηκε κάπου ως ιδανικό η φυσική άσκηση, η σωστή διατροφή, η απόλυτη ισορροπία πνεύματος και σώματος, αυτό έγινε στην Αρχαία Ελλάδα. Η Αρχαία Ελλάδα είναι ο τόπος όπου λατρεύτηκε η γενναιότητα του σώματος στο ίδιο επίπεδο με το πνεύμα.

Ακριβώς σε αυτά τα ιδανικά αναφέρονται στους λόγους τους οι πατέρες της Εκκλησίας μας, αντιπαραβάλλοντάς τα με τα πνευματικά ιδανικά, τα οποία και διαρκούν αιώνια. Ο αθλητής του πνεύματος θα πρέπει, λοιπόν, να υποβληθεί σε <<δοκιμασίες>> ανάλογες (π.χ. εγκράτεια) με αυτές που υποβάλλεται ο αθλητής του σώματος πριν από τον αγώνα, αν θέλει να λάβει το πολυπόθητο <<βραβείο>>.

Οι πατέρες στην προσπάθειά τους να μιλήσουν μέσω παραβολικών λόγων, μας άφησαν μία σπουδαία παρακαταθήκη σε σχέση με την προετοιμασία, διεξαγωγή και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των αγωνισμάτων.

Μέσα από τα γραπτά κείμενα των πατέρων παρουσιάζονται, αρχικά, τα αθλήματα και ο τρόπος διεξαγωγής τους, η σκληρότητα, οι τεχνικές, οι κόποι, οι νόμοι και τα έπαθλα, τα οποία λαμβαναν οι νικητές των αγώνων. Ακόμα, τα πρόσωπα και η τεράστια συμβολή που αυτά είχαν κατά την διεξαγωγή και προετοιμασία των αγώνων και ο ξεχωριστός ρόλος του καθενός.

Βέβαια, μαζί με την αίγλη, ξετυλίγονται και όλα εκείνα τα γεγονότα που οδήγησαν το αρχαίο αθλητικό ιδεώδες στην παρακμή και την απόλυτη <<ταπείνωσή>> του. Πολλά ήταν τα λαμπρά σημεία, τα οποία έδωσαν <<υστεροφημία>> στον αρχαίο Ελληνικό πολιτισμό, αλλά, επίσης, πολλά ήταν εκείνα, τα οποία αιτιολογούν τα επικριτικά λόγια των πατέρων. Μερικά από αυτά ήταν το γυμνικό και παγανιστικό στοιχείο, η σκληρότητα των αγώνων και η βιαιότητα.

Ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος αναφέρει συχνά πως ο δρομέας πρέπει να κοιτάζει μπροστά, να έχει ψηλά το κεφάλι, ψηλά το βλέμμα για να συνεχίσει να τρέχει. Αυτό που πρέπει να κάνει είναι να κοιτάζει το βραβείο και να μην αφήσει τους κόπους ή τη θλίψη να τον κυριεύσουν. Αυτοί που αγωνίζονται στα στάδια υπομένουν τους κόπους για να απολαύσουν το στεφάνι της νίκης.

Ο Ιερός πατέρας λέει ότι οι αθλητές του σώματος υποβάλλονται σε κάποιες δοκιμασίες πριν από τον αγώνα (εντατική προπόνηση, δίαιτα) για να αποκτήσουν το στεφάνι της νίκης. Το ίδιο συμβαίνει και με τους αθλητές του πνεύματος όσον αφορά τη νηστεία, δηλαδή ποιο θα ήταν το κέρδος από τις πολλές στερήσεις, αν μετά με καθαρή συνείδηση δεν ήταν δυνατόν να απολαύσουν όλα τα αγαθά σε ένα τραπέζι;

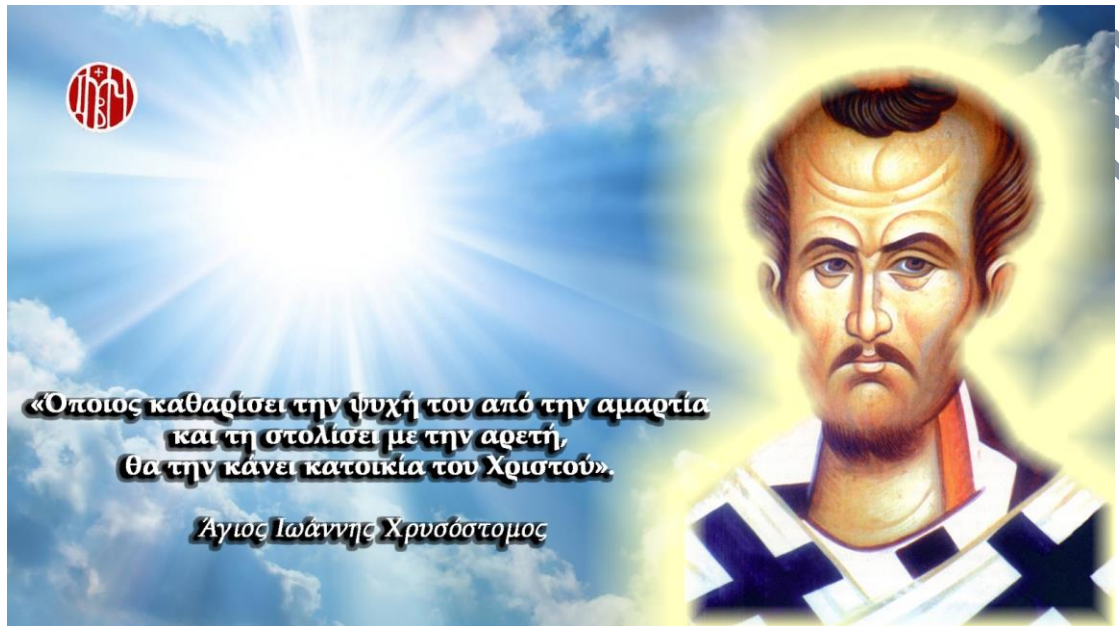
Ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος αλλού κάνει λόγο για το δίκαιο αγώνα. Σε αυτόν τον αγώνα κανένας δεν είναι ο καλύτερος, ούτε παίρνει βραβείο αυτός στο τέλος. Γιατί αυτός ο αγώνας δεν είναι από "κότινο", ούτε έχει διοργανωτή των αγώνων, ούτε έχει θεατές. Έχει συμφωνηθεί από αγγέλους να επιθεωρούν. Εκεί επί πολλές ημέρες καταπονούνται και ταλαιπωρούνται και την κατάλληλη στιγμή παίρνουν το στεφάνι και αμέσως λαμβάνουν την ευχαρίστηση. Εδώ όχι για λίγο, αλλά για πάντα έχουν λαμπρότητα, δόξα, τιμή.

Μετά την ανάγνωση, λοιπόν, της παρούσας εργασίας, η οποία βασίζεται στην μελέτη κειμένων Εκκλησιαστικών και θύραθεν συγγραφέων, ο αναγνώστης γίνεται κοινωνός τόσο των λαμπρών, όσο και των σκοτεινών πτυχών του αθλητισμού του 4^{ου} και 5^{ου} αιώνα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αρχιμ. Ειρηναίος Ι. Χατζηεφραιμίδης (2005), Οι Ολυμπιακοί αγώνες πριν την κατάργησή τους (393/426 μ.Χ.), Θεσσαλονίκη: Αντ. Σταμούλης.
- Άννα Μαράντη (1999), Ολυμπία και Ολυμπιακοί αγώνες, Αθήνα: Τουμπής.
- Κωνσταντίνα Γογγάκη (2003), Οι αντιλήψεις των αρχαίων Ελλήνων για τον αθλητισμό, Αθήνα: Τυπωθήτω.
- W. Decker (2004), Ο αθλητισμός στην Ελληνική Αρχαιότητα, Μετάφρ. Α. Μακατσώρη, Αθήνα: Παπαζήσης.
- Χρυσόστομος PG 49.
- Χρυσόστομος PG 50.
- Χρυσόστομος PG 51.
- Χρυσόστομος PG 52.
- Χρυσόστομος PG 53.
- Χρυσόστομος PG 54.
- Χρυσόστομος PG 55.
- Χρυσόστομος PG 56.
- Χρυσόστομος PG 57.
- Χρυσόστομος PG 58.
- Χρυσόστομος PG 59.
- Χρυσόστομος PG 60.
- Χρυσόστομος PG 61.
- Χρυσόστομος PG 62.
- Χρυσόστομος PG 63.
- Χρυσόστομος PG 64.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΔΡΟΜΟΣ:

Αγωνίσματα των αρχαίων ολυμπιακών αγώνων

◊ Δρόμος

- Το παλαιότερο και σημαντικότερο άθλημα των Ολυμπιακών Αγώνων ήταν ο δρόμος. Ο νικητής του σταδίου δρόμου ήταν εκείνος που έδινε και το όνομά του στην Ολυμπιάδα.
- Το στάδιο: δρόμος ταχύτητας ενός σταδίου (αντιστοιχεί στο σημερινό δρόμο των 200 μ.)
- Ο δίαιλος: επίσης δρόμος ταχύτητας, με διπλή διαδρομή του σταδίου
- Ο δόλιχος: Τις περισσότερες φορές η απόσταση ήταν καθορισμένη στα 20 στάδια, δηλαδή 3550-3800 μ
- Ο σπλίτης: Πρόκειται για δρόμο ταχύτητας όπου ο δρομέας έτρεχε φορώντας χάλκινη σμικτική πανοπλία (κράνος, κνημίδες, ασπίδα). Η διαδρομή του σπλίτη δρόμου ήταν 2 έως 4 στάδια

ΔΡΟΜΟΣ:

Δρομείς

ΑΛΜΑ:

Αθλητής άλματος με αλτήρες

ΠΑΛΗ:

Παλαιστές

Πάλη

Η πάλη ήταν πολύ δημοφιλές άθλημα. Στην πάλη διακρίνουμε δύο αγωνίσματα. Στο πρώτο ο αθλητής είχε σκοπό να ρίξει τον αντίπαλο τρεις φορές με τους ώμους στο χώμα, ενώ στο δεύτερο ο αγώνας συνεχιζόταν ακόμα και στο έδαφος, μέχρι που ο νικημένος αναγκαζόταν να παραδεχτεί την ήττα του σηκώνοντας το χέρι.

Κότινος

Στέψη Ολυμπιονίκη